Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای بســـــا ابـــــلیس آدم روکـــــه هســـــت
پـــس بـــه هـــر دســـتی نـــباید داد دســـت

لارنس

یا د افغانسان پیر کرم شاه

د یوه انګریز له نظره

پښتو ژباړونکی: نجیب "کندهاری"

(c) ketabton.com: The Digital Library

PROPERTY OF
ACKU

د کتاب ځانګړتیاوې

د کتاب نوم: لارنس

مولف په انګریزي ژبه: ایډوارډ راینس

ژباړونکی په اردو ژبه: قاضي مشیرالدین

ژباړونکی په پښتو ژبه: عبدالقدوس نجیب کندهاری

د کمپیوټر چارې: ذبیح الله "وردګ"

د کمپوز ځای: میرزا خان او احمد زی کمپوزنګ سنټر
۲۰۸ نمبر کوټه. دوهم پوړ ګل حاجي
پلازه یونیورسیټي روډ پیښور.پاکستان
تلیفون نمبر ۸۵۳۵۴۹

د چاپ ځای: د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز

د چاپ کال: ۱۳۸۲

د چاپ شمېره: (۵۰۰) پنځه سوه ټوکه

د پښتو ژباړې نېټه: ۲۳ جوزا ۱۳۳۹ هـ ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللّٰہ الرحمن الرحیم

اعوذ برب الناس، ملك الناس، اله الناس من شرالوسواس
الخناس الذی یوسوس فی صدور الناس من الجنته و الناس.

(آمین)

PROPERTY OF
PACKU
11691

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ برخه

د پښتو ژبا رونکي

سریزه

دا کتاب ما د وطن دوستۍ د جذباتو د ژوندي کېدو په ملحوظ سره له اردو څخه ترجمه کړ او لوی غرض مې داؤ چې پښتانه وروڼه د استعمارچیانو په ټکیو خبر شي او وپوهیږي چې دوی په څه چل ول سره د ویدو قومو پر اوږو باندې د مریی توب جوغونه ږدي کله ځانونه ورټېرونې خوا خوږي کړي او کله یې دورو په څېر سره د مادیاتو په خوږو تېر باسي له نفاق او یو د بل له بدبینیو څخه یې په بېلو بېلو صوزتو استفادې کوي تور تکم و سپین ته متجددو قدامت پسنده ته غریب و بډای ته شعیه وسني ته. غلجي و درانې ته. مشروکشر ته داسې بد او منفور په نظر ورولي چې بیا یې اتفاق په هېڅ سره امکان نه لري دوی نه غواړي چې د خلکو زنګ وهلی فکرو نه دې د علم او پوهنې په صیقل سره رانه شي یا دې د آزادۍ غوښتلو احساسات وده په کې وکړي ولې چې په دې سره یې د سیاست منحوسه پرده څیریږي او دا د استعماریت تود بازار یې پر یوه مخ سوړوالی پیدا کوي مقصد دا دی چې د وطن خواهو او روشن فکرو مخونه هروخت د دوی په بېرحمانه څپېړو سره شنه شوي او هغه زحمتونه یې پر راوستلي دي چې بیان یې دلته نه

کيږي او ځانته فصلو باب غواړي ايا تاسې ته دا نه ده معلومه چې د برطانيې د استعمار چې دولت جاسوسانو به څو عمر د مخه خلك په اسلامي دولتو کې د پيرانو يا ملايانو په بڼه سره تپرايستله؟ او يا په هند کې په پنډتان او په تبت کې به لايلاماکان نه شوه؟

په دغو ټکټو سره به يې خپل مقصدونه تر سره کوله او زيار به يې يوست چې خلك د مذهب او يا قوميت په تعصب سره وجنګوي کرنيل لارنس چې تاسې به يې په دغه کتاب کې سرګذشت په تفصيل سره ولولئ يو له دې ډول ملعونانو څخه وۀ چې د انګلستان د دولت ګټو د ساتنې په لار کې يې د لوکو بې ګاهو انسانانو وينې د اوبو په شان سره وبهولې په عربستان کې يې د ترکانو او عربو په مينځ کې انقلاب جوړ کړ. د افغانستان سرحدي سيمو ته د فساد بر پايه کولو په غرض راغې د هند مسلمانان او هندوان يې د تعصب په اور کې مکوټ کړه په ترکيه، روسيه، چين او جرمني کې به يې کله په اصلي صورت سره او کله به نقلي صورت سره پټ پټ تحرکونه کول.

پښتنو ته په کار دي چې د ملعون لارنس د جاسوسي ګذارشات په غور ولولئ او له هغه څخه پاينات واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارنس

د آکسفورډ د ښار د کوم عالي پوهنځي د لوښو ډاګ دی هلکان
ټول په بازیو بوخت لیدل کیږي چیغو او هی هی یې ټوله فضاء
پر سر اخیستې ده هلته لیرې یو ډنګر هلک د دېوالـه سره کتـاب
مخې ته نیولی ولاړ دی په ډېر دقت او بشـپړه توجـه سره مطالعـه
کوي د کتـاب شـیرینو قصـو او رنګینـو ادبـي عبـاراتو هومـره
خوندور کړي دي چې سره له دونی کړپو کړو په اوهی. هیـه یې
حواص وبلې خواته نه ګرزي ده نه یوازې نن بلکه هـر وخت یې د
خپـل لوړ مقصـد او نـیک هـدف (علـم) پـه لار کـې د نـړۍ ټولـه
خوندونـــه، خـــوښی و بنادي پـــرې اښنې دي ببلـــه اړې او
مجبورېدلو څخه نه لـه چاسره ګرزي او نـه کـار لـري تـل یـې دا
عبارت د خولې ورد دی چې (د مقصد معشوقه ببله جګر خونیو
او زیاتو ربړواو کړاو څخه چا ته په لاس نه ورځي)
د هومري ټینګې ارادې لرونکی انسان به په دونـی کوچنـي والـي
کې ډېر کم پیـدا کیـږي چې د ټولګي والـو د کتـاب د چینجـي د
نوم اښنودلو او یا نورو الفاظو په اوربدلو سره یې ارادې ته هـیڅ
تزلزل نه پیښیږي بلکه په جواب کـې یـې وایـي عزیزانـو د مقصـد
تر رسېدو او د علم تر تحصیل لاببله خوښي او ساعت تېرې شـتـه؟
راشئ چې اوس زحمتونه وګالو کړاو او ربړوته ځانونه ورکړو هر
وخت چې مو د علم و عرفـان مزل پـه خـیرو عـافیت سره طی کړ
بیا به نو خوښي کوو خاندوبه او د نړۍ له هر ډول خوندو څخه به

خوند اخلو دی هلك چې له کوچنیوالي څخه یې د کنجکاوی
څېړنې او حکیمانه افکارو پوخ حس درلودې تاسې به یې نه
پېژنئ ښه یې وپېژنئ دا د انګلستان هغه صالح بچي او ربنتین
خدمتګار (لارنس) دی چې د وطن د ګمارل شوي خدمت په لار
کې یې څو واره د دار رسۍ و غاړې ته لوېدلې او د افریقې په
وچو بیابانونو کې په شواروزو شوم ګرزېدلي دي مګر سره له
هومره زخمتو یې د استعماري پلانو د بشپړولو په لار کې اراده
نه ده سسته شوې او نه څه تشویش ځنې ښکاره شوي دي.
د ده د پشپړ تدبیر او کاملې جاسوسۍ اثرؤ چې د شرق خصوصاً
د عربي ممالکو په غاړه کې یې د مریې توب پنډه کړې واچوله
او هسې کارونه یې وکړه چې یو منظم جرار فوځ سره د عصري
وسلو له لرلو د هغو له کولو څخه عاجزه ؤ.
یو څوك چې له ورځینې څخه په عیاشیو روږدنه وي او تر خبرو
عمل ته ترجیح ورکوي و هغه ته ولې هر رنګه سخت کارونه
اسانه ونه ایسیږي؟ بدبختي یوازې د لتمانو پرکور مسلطه شوې
ده د ننګ مېړونه او د عمل خاوندان له دې رنځه څخه پاخه دي.
دې زمونږ انګلیسانو د افتخار تومنې (سرتامسن لارنس
ایډورډ) د جاسوسۍ تر تعلیم دمخه له قدیمو آثارو او تاریخي
روایاتو سره زیاتې مینه درلوده د متعلمۍ په زمانه کې به د
وزګار پدلو په وخت کې پر بایسکېل باندې سپور سره له کمرې
پر زړو کلاؤ او کلیساو باندې ګرزېدئ عکسونه به یې اخیستله
تاریخي روایتونه په یې دهر چا له خولې څخه غوندولو په بغل

څولی، کې به یې همېشه غیر د زړو کلاؤ او ورانو ښارو له
عکسو څخه بل شی نه میندل کېدې د ده معلومات د تاریخ په
خصوص کې هومره موثق ګرزېدلی وه چې دا کاډیمیو استادانو
په استثنا د په کاوه او د درس په ضمن کې یې د مثال په توګه
سره را وړله هر وخت چې به یې د کومې واقعې څرک پیدا کړنه
یې پرېښودله څو د هغې په متعلق یې خپل معلومات نه وای
بشپړ کړي د څرک ایستو او څېړلو ماده یې په دې اندازه سره
قوي وه چې غیر له تاریخه څخه یې د نورو شیانو د شروع ختم
او پېښېدلو د علت په شاو خوا کې هم معلومات لاس ته راوست
یوه ورځ دا د علم مین پخپل اطاق کې په علمي تحقیقاتو بوخت
وؤ چې ناڅاپه یې یو شمېر ټولګي وال د مکتب د اداري له طرفه
څخه ګمارل شوي راغله او دی یې زجراً د لوبو د ډګر تګ ته
مجبوره کړ که څه هم ده خوار ډېر عذرونه ورته وکړل او راز رزاز
پلمې یې ورته وتراشلې مګر کومه نتیجه یې ونه ښندله پس له
دې څخه به په هره ورځ په حورامات زړه سره صرف د مکتب د
اداري د امر د تعمیل او احترام په ملحوظ د لوبو ډاګ ته تې او
هلته به یې په کوم چم سره ځان دوري هیته ګوښه کاوه د خدای
کړه وه یوه ورځ د لوبو په ترڅ کې یوه شوخ هلک نابېره داسې
سخت پوري واهه چه راسته پښه یې په ورانه کې غوټه ما ته شوه
دي ناوړې پېښې یې وجود هومره ضرر من کړ چې بیا یې بدن پر
مخ وده ونه کړه.

مقصد دا دی چې پس له روغتیا څخه رسماً له سپورټ معاف شوي دي معافپدو سره له معیوبی پرده باندې د اختر ورځ جوړ کړه هره ورځ به پس له لوسته څخه په خلاصه پښه سره د قدیمي آثارو د تحقیق او میندلو په غرض سره نابلدو ځایوته تې څو یوه ورځ یې د دغو تحقیقاتو په ترڅ کې د آکسفورډ د ښار یوه ډېره زړه نقشه ومیندله چې په هغه کې د پوښلي ویالې ځرک وٴ چې وړپالي) پله ته نیژدې د برپښنا د کارخانې تر شابهپدله او د ه ګاهي نه وه لپدلې دې ویالې ده ته یو نوی مضمون پیدا کړ په دا سبا ډېر وختي د یو شمېر نورو پوهنځو له زده کړیانو سره د نومورې کار خانې شا ته ورغئ هغه یې د سیند پر غاړه باندې پرپښودله او د ازړه و رمېړه په یوازې سرسره په یوه ورځ یې کې سپور شو د سپرپدو په ترڅ کې به هغو کټ کټ پرخندله او یو له بله به یې سره ویله دا سودایی بیا وګورئ چې و څه ناشودو ته یې فکر شوی دی مګر دی د عزم او ثبات قهرمان د دوی و هغو نیښې د ارو ویناوٴ ته څه اهمیت ورنکړ او نه یې پخې ارادې کوم تزلزل پیدا کړ په خورا اطمینان او ډاډینه سره د خپل مقصدو لور ته رهي شو په لومړي سر کې دا خیال وٴ چې له دغه مخامخ لارې څخه به د (پالی پله) وسرته ورسیږم مګر د اوپو باډاسکو او څپو یې بیړی سیده په پوښلي سوپ ننه ایستله او له نظره غایب شو چې دې غایبپدو یې په نندارە کوونکو کې یو عالم اضطراب او پرېشاني پیدا کړه مګر ده خپلو معنویاتو ته هېڅ تغیر ورنکړو هم هغسې یې د پخوا په څېر سره د کښتی

پرونه بنورول په دې تیاره تونل کې چې د لاس ګوتې نه
معلومېدلې او له پورته خوا څخه غیر د ترامو له دربې او د
موټرانو له بغهاري بل شی نه اوریدل کېدې زمونږ دا وړوکې
پهلوان تقریباً دوه ساعته د اوبو له باډاسکو او څپو سره په
کشماکش بوخت وۀ خو په پای کې یې له لرې څخه یوه خفیفه رڼا
تر سترګو شوه څو دقیقې لانه وې تېرې شوې چې سمدستي
ببرۍ د "پالي پله" د ابلې خواته له سوپه څخه راووتله او نیژدې
وساحل ته په ډېره کراری سره تکیه شوه په دې وخت کې یې یوه
نجلۍ ولیدله چې دورې هیسته یې لامبو کوله او تر ځینو پورته
یې تولګي وال په ډېره وارخطایي سره هم هغسې ولاړ تر سترګو
شوه چې د ببرۍ د غائبېدو له زمانې څخه یې بیا تر دې وخته
پورې د ده انتظار یوست او په ډېره بې تابۍ سره به یې په سوو
کرښو کې یو د بله سره ویله چې زمونږ ګران ملګري "لارنس" په
پوښلي ویا له ننوتي ځینو یې بیا د دغې حادثې پېښېدل د
سرتېمبګۍ او ناپوهې موجبه بلله څو هغه وچه د دې انتظار او
یو عالم حیرت په ترڅ کې یې ناڅاپه سترګې پرده ولګېدلې او
هر ویه یې له خپلو کرښو وینا وۀ څخه خجالت وخوړ فوراً یې ورالا
کړه او په ډېر اخلاص و محبت سره یې له ببرۍ څخه راکښته کړ
تولو ملګرو او بیګانګانو د خپل عطوفت په غېږ کې ټینګ
ونیوی او استقبال یې څرنګه چې ورسره بنائیدۀ پر ځای شو
وروسته تر دې نو هر یو د تولو خوش طبعی په صورت سره
پوښتنې ځنې شروع کړې یوله دوی څخه ورته ویله:

"کومان کومه چې په دې خطرناکه حادثه او تهلکه کې دې د ځان زړورتوب آزموي"

لارنس د ده دې چې موردې او نامعقولې پوښتنې ډېر وخندا وه په ځواب کې يې د ورته وويله بناغليه! زمادې جزئی کارولې ته په دومره زيات حيرت کې واچولې؟ آيا ستاهمت دونه لږدی چې داسې ناچيزه کارته لاهم د تعجب او حيرانی په سترګه سره ګورې زما د زړه په سنجول سوو نقشو کې خو داسې وړې وړې واقعې کوم قدر نه لري هغه وخت به زما د افتخار او ويارنې ورځ وي چې د وطن د چوپړ په لار کې مې ياوينې تويې شي او يا د بريالیتوب بختور ننبان مې پر تتر وتومبل شي". وروسته تر دې که څه هم په ښوونځي کې د ده کلونه، کلونه تېر شوه مګر د هم صنفانو له شوخيو او ځورولو څخه ونه ژغورل شو و مطالعې ته به يې نه پربښودی او کله چې به د کوم مقصد پر لور رهي کېده توکې به يې پر کولې او د (کتاب د چينجي) تحقير آميزه نارې به يې پسې وهلې خو سړه له دومره سختيو او اهانتو يې د خپل هدف مزل په ډېره سړه سينه سره تېره وله. کوم وخت چې به دوې يا درې ورځې پرله پسې رختې پېښه شوه او يا به د عمومي تعطيل موقع راغله نو به يې د برطانيې يا فرانسې وليرو، ليرو علاقو ته د علمي سير په غرض سفر کاوه هلته به يې د مهمو شيانو او د ليدلو وړ ځايو په متعلق نوټونه ترتيبول او له هر چا څخه به يې د خپل معلومات د پراخوالي په ملحوظ پوښتنې کولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انګلستان د ارشتين زوی (چې زه يې د ورکتوب په مصغر نوم سره يادوم) او زما مات قلم د ده د بشپړې سوانح ليکلو عزم کړی دی زمونږ له هغو لوړو شخصيتو څخه دی چې محبوبيت يې نه يوازې د نارينه وٴ او بلکه د ښځو او وړوکو په زړو کې لا هم شته هغه د مکتب هلکانو چې دی يې مضحکه ګرزولی وٴ اوس يې تر قدمو لاندې ستړکې ږدي او د کتاب د چينجي د نامه په عوض کې يې د صالح بچي او سياسي لوی قهرمان په نامه سره يادوي ولې به يې نه يادوي خو د وطن د عشق په لار کې يې عملي امتحانونه ورکړه او هغه زحمتونه يې وګالل چې د سست عنصرو انسانانو په وس نه دي پوره دا زمونږ د ستړکو تور لارنس د تعليم د زماني په آخر کې د (جنير) کالج د ټولو زده کړيانو د توجه مرکز ګرزېدلی او د اکثرو به د مطالعې د سرګرمۍ او اخلاقي وضعيت له خاطره غبطه په کېدله د بائيسکيل په سپرلو کې خو د ډېرو ګرزېدو په نسبت سره په پای کې دومره ماهر شو چې د کالج د سپورتي ټولنې له طرفه څخه د (ستر ممبر) لقب ورکړ شو. ده د خلکو له نظره نابغه او د صبر و حوصلې غره په پای کې د عوامو او خواصو توجه ځانته داسې جلب کړه چې په کورو، ډکانو، کافيو او حتی کالجو کې به يې پرژوندانه باندې تبصرې کېدلې او هر چا به ويل (قوي اميد شته چې دا وچ دنګر هلک دې يوه ورځ نه يوه ورځ د نړۍ له لوړو شخصيتو او وتلو ګړو څخه شي)

دې هغه سړی وٴچې د خپلو وسیعو معلوماتو په زور یې لومړنی مقاله د شام او فلسطین د هغو زړو کلاوٴ په باره کې ولیکله چې د مسیحي مجاهدینو له طرفه ورانې شوې وې که څه هم د ده دا مقاله د انګلستان د ټولو علیمي ټولنو خوښه او بېل، بېل تقریظونه پر ولیکل سوه مګر دی پر دې عقیده باندې وٴ چې تر هغو پورې مې معلومات په دې باره کې د ډاډینې وړ نه دي تر څو چې پخپلو سترګو یې له نیژدې څخه ونه وینمه یعنې په دې کې د ده لوپه غایه او مقصد دا وٴ چې د نومورو مځکو د اوسېدونکو روحیات او د معشیت طرز هم ځانته بشپړ معلوم کړي چې بیا به په بله پلا کې خپل مجوز پلانونه هلته ښه عملي کړای شي نو د همدغه منظر په اساس په (۱۹۰۹) عیسوي سنه کې د شل کلنې ټوب په عمر د شام د شمالي علاقو په سفر روان شو او د عیسوي مجاهدینو د تګ لارې تعقیب کړه.

د دې کتاب ښاغلی ویونکي به ګومان کوي چې زمونږ دې محترم سیاح به څومره ډېرې پېښې له ځانه سره د همدې مقصد د وړاندې بیولو په غرض اخیستې وې حال دا چې داسې نده غیر له هغو سلو پوندو چې له آکسفورډ څخه بیا تر بېروت پورې پر کرایه ځینې ولاړه بل شی یې په جیب کې وجود نه درلود پس نه بېروت څخه یې د پېسو د نه لرلو له جهته د شام او فلسطین ټوله مځکه پیاده طی کړې د خوراک پیدا کولو وسیله یې ورځنې مزدوري او یا د پربندو عربو میلمه پالنه وه مګر کله چې

بيا خپلې پاکې خاورې (انګلستان) ته راستونېدې خورا ډېر مبلغ ورځخه موجود ؤ دې لنډ سفر يې تقريباً درى مياشتې وخت وښيو له فلسطين څخه نيولى بيا تر قديمې او ډېنسيې پورې چې اوس د حيفا په نامه سره يادېږي وګرزېده او تر يوې اندازې پورې يې د خپلو معلوماتو او تحقيقاتو لمن ارته کړه.

د دې بريالي سفر تر بشپړېدو وروسته يې خپل متفرق نوټونه مرتب او له همدې لارې يې د مسيحي جګړونو وشهرت ته يو په زړه پورې تفصيل ورکړ دا مسيحي ميړونه چې په دې ځاى کې يې ذکر راغى زمونږ هغه زړور وروڼه وو چې د مذهب او هېواد د پټ خوندي ګټولو په غرض يې خپل کورونه پرېښې هلته لېرې په ايشا کې يې له مسلمانانو سره سخت جنګونه وکړل دا جنګونه نه يوازې له دغه وخته څخه بلکې درې سوه کاله د مخه لاجارې وه چې بيانونه يې په تاريخ کې واضح ليکل شوي دي او زما نور تفصيل ته حاجت نه لري هغه شى چې زمونږ زړونه يې ډېر رازخمي کړي او انتقام اخيستو ته يې اړئيستلى يو د اسلامي لښکرو بې رحمانه يرغلونه او بد سلوکى دې مونږ د ښځو د بې ناموسولو او يادوى د نورو بربريانه او ځناورانه وضعيتو له کولو څخه نه يو متاثر شوي بلکې هغه شى چې زمونږ زړونه يې رازخمي کړي او ستړګې يې راوښلنې کړي دي د مقدسو کليساو نړول او د هغو پر ځاى باندې مسجدونه ودانول دي.

د غو هېوادو چه دلته يې لنډ تذکر و شو يو وخت د مسيحي مجاهدينو صليبي فخرو شرف ځانته حاصل کړي وٴ مګر د لارنس د سفر په زمانه کې د ترکانو هلالي جندې پر ړېښدله.

اوس غواړم چې ببرته په اصلي مطلب پېل وکړم او د دې پرديس ګرزندوي د دې سفر پر خواريو او زحمتو باندې چې د انګلستان د اجتماعي چوپړ په لار کې يې متحمل شو څه نا څه رڼا واچوم. ده په دې پلا کې خورا ډېر تکليفونه وګالله او له زښتو ډېرو عجائيبو سره مخامخ شو چې پوره بيان يې زه په دې وړوکي کتاب کې نشم کولای خو سره له هغه به يې په لنډ صورت سره څه تذکر ستاسې حضورته عرض کړم. د مخه وليکل شوه چې لارنس د (خلبيي) د آثارو د څرك ايستلو او نورو تاريخي معلوماتو په غرض سره سمې لارې پرې اېښې د وچورينګو او سيوځوونکو بيابانو پر لور روان وٴ تر څو چې وروسته تر ډېرو لوړو تندو او پښتو تېاکيو د سينون (Sahyouyahyoun) و کلاته ورسيدې دلته يې نور خپل ټوله نوټونه له مشاهدوي معلوماتو سره مقايسه کړل او څه نور اضافه توب چې په کې ممکن او درج يې کړ د "سينون" د کلاتر کتلو وروسته د (سينټ پال) د زماني له کنډوالو سره مخامخ شو دا کنډوالې زمونږ د زړورو مجاهدينو د جلادت او زړورتوب يا د ګارونه دي که څه هم اوس له دوی څخه غير له څو زړو کنډر کېږو د ډوالو څخه نور څه نه دي پاتې اما د مجدو عظمت خاطرې يې زمونږ په زړو او يا د تاريخ په پاڼو کې محفوظې دي دا منمه چې

غليمانو به مو په هر ځای کې ودان ښارونه له مځکې سر سم کړي وي او له وجوده څخه په يې د خپلو منجوسو ذهنيتو په مقتضا سره پر مخ سترګې پوتوي اما د زړونو ليکنه او د حق بينو مرتبت يا داشتو نه خو نشي محوه کولای يو وار خو دې هغه زمانه ورپه ياد کړي چې زمونږ عيسويانو زړورو ښځو او له کاره لوټدلو زړو د ټينګ عزم او مېړانې په قوت سره و دوی ته داسې ماته ورکړه چې د ټولې دنيا په تاريخ کې ساري نه لري آيا د (رچارډ) د توري هيبت او د مسيحي توريالیو لښکرو د يرغلو وېره د دوی له زړو څخه وتلې ده چې اوس يې د تاريخي عمراني آثارو نړولو ته ملا ترلې او خپل د انتقام اور په دې سره وژني.

نو اې زمونږ استاځي لارنسه! و دوی ته ووايه چې د انګلیسانو د ځلميانو په رګو کې لاتر اوسه د صلیبي مجاهدينو تودې وينې په جريان کې دي بيا به په دې نيژدې ورځو کې خپل د توري شرپ او د مېړانې جذبه در وښيي.

مطلب دا دی چې لارنس د نومورې مخروبه ښار د تېر عظمت په ياد خورا ډېرې د افسوس او تاثر اوښکی تويې کړي او په خورا کوټلي زړه سره په داسې حال کې چې څه سوځونکی حماسي شعرونه يې وويله ځنې روان شو، وروسته تر څه څکل تګ يې نورې زړې کندوالې و مخې ته راغلې چې په بېرحمانه ډول سره نړولی شوي او د ليدلو د توقف قابلې نه وې په دې ځای کې له يوه بدوی عربه سره چې څو وخته د مخه يې ورسره ليدلې وه مصادف شو تاسې ته به معلومه وي چې د عربو بدوان د چا د

نمك خوردني او مېلمه پالنې ډېر پاس ساتي نو په همدې اساس
سره يې کوم تعرض پرونه کړ او څرکنده ځنې تېر شو.
اوس نو.تاسې قضاوت وکړي چې په دغسې وچو بيابانو او
سوځونکو ريګونو کې چې مرغه پر نشي وهلای ګرزېدل په لوی
لاس د مرګ وخولې ته ځان ورکول نه دي ! مګر د برطانيې دې
باعزمه زوی او زړرو سرباز دا ټولې سختۍ او مشکلات د
مقصد مينډلو په لار کې پر ځان يووړه څو وروسته تر زياتو
ستونزو او کړاو بېرته د (عرفي وښارته ستون شو هلته يې لږ
توقف وکړ بيا يې د فرات د سند ساحلي لار د عيسويانو د نورو
آثارو او زړو کليساو د مينډلو په ملحوظ سره واخيستله ولې
چې له هغو سره د مسلمانانو په بې احترامیو او بربرانه سلوك د
مخه غوږېدلي او زړه يې غمناك شوي ؤ.
اې زړورو عيسويانو!
هغه زمونږ وستاسې د زمريالیو پلرو په ناز جوړ شي عمارتونه
اوس په داسې تاثر آوره حال سره نړېدلي دي چې د هر عيسوی
يې په ليدو سره بايد اوښکې ونه دريږي نن ورځ يې
اوسېدونکی يا غله او يا په موقتي ډول سره عربي پونده دې
هغه د پخوا شور ماشور او هي، هی: يې په سره سناسره تبديل
شوی دی غير د باد له پوښکې د مرغانو له چوپکې او يا د
ځناوور نه غږومبی څه بل شی نه په کې اورېدل کيږي.
پرديس لارنس او د انګلستان د احساس بچي د يو عالم تاثر په
حال کې په هغو کې تلولی. بلولی. دوړې هيسته وګرزيدي او د.

تبر مجد و عظمت صحني يې په غير مرئی صورت سره دې پلو
او هغه پلو ته تر سترګو تبرې شوې بل د خپلو نيکه ګانو هغه
زمانه ورپه ياد شوه چې په دغه ځای او فلسطين کې په دې پره
مبرانه سره وجنګيدل د دوی کورنی د (والتر) په نامه سره
يادپدله چې د انګلستان په تاريخ کې ښه نوم لري د هغو د پاک
روح او تودو وينو برکت دی چې بيايې په کورنی کې داسې مبره
پيدا شو چې ټوله هېواد په ويارې او غليمان يې د ملي
احساساتو او د ملت خواهي او وطندوستي و جذبې ته هک پک
تللي دي.
کله چې دی په خير و عافيت سره وروسته تر يو لړ مشاهدو او
علمي تطبيقاتو بريالي و هېواد ته راستون شو نو يې خپل ټول
معلومات د مضمون په ډول سره مرتب او مردف کړ چې په
علمی مجامعو کې د هغه ښه استقبال وشو او ديوويشت کلن
زده کړې شاهکار بلل کېدای شوای حقيقتاً دغه متتبع زلمي د
څلورو کالو سفر په موده کې چې له هرې ګټې سره يې مرګ
ټرلی سر ببره پر نورو صفتو باندې داسې حفريات او تحقيق
په تاريخی موضوعاتو کې وکړه چې د دې فن ماهرانو او
متخصصينو په نظر کلو نشوای کولای بل يې په عين حال کې
د برتش موزيم دې ته مجبور کړه چې خپل د حنـ ـ ـ
معلوماتو لمن د هغې خواته يسې اوږده کړې همدغه سبب و چې
نوموړی انجمن ګمارل شوو غړو ډ ده په لاربنودنه سره کولای
شوای چې د هغـ ـ ـ زاړه آثار او عمارتونه چې د زيګو تر

کوتو لاندې شوی وو کشف او بشپړ حفریات په کې وکړي که څه هم د دغو آثارو او خرابو څرك څلوښیت کاله د مخه یوه لارور کې مسافر ایستلی وۀ مګر افتخار یې و ده ته راجع شو په (۱۹۱۰) عیسوي کې چې یوه ډله زلمیان د حفریاتو او علمي سیر په غرض سره و فلسطین ته تللی وه. کوم یو له هغو څخه د لارنس د ربړو او زحمتو تذکر و کوم دوست ته د لیك په ذریعې سره داسې کوي:

(مونږ په دغه وچ ریګ کې د نابلدی په حال کې له یوه لارنس زلمي سره مخامخ شوو چې و تینګې ارادې او علمي سرګرمیو ته مو یې ګوته په غاښ ونیوله د دې مخکې ګرمیو او زحمتو پر ده باندې هیڅ تاثیر نشوای کولای.)

یو بل څوان چې له لارنسه سره یه دې سفر کې ملګري او د علمي تحقیقاتو یا حفریاتو مرستیال یې بلل کېدی و خپل وروړته چې لیك کې د دې سفر کوایف داسې بیانوي:

(د سفر زحمتونه مې د یوه لارنس نومي څوان په اندیوالی سره پر مخ سپك شوي او یو عالم خوښې راته موجوده ده د دې څوان د ذهانت او فهم تعریف زه پخپل مات قلم سره نشم درته لیکلای په خبرو کې یې یو عجیب سحر موجود دی چې هر ډول مخالف او نقیض تر تاثیر لاندې ژر راوستلای شي.

لنډه دا چې پشاش تندې یې د یوه موفق سیاسي او زړورتوب و تحمل یې د یوه مبارز سرباز نمایندګی کولای شي.)

د حفریاتو د زمانې د اوږدوبدو له املې یې د نیژدو کلو له ترکانو او عربانو سره اشنایي پیدا شوه چې هغوی به پرده باندې دفصیحې عربی د ویلو له جهتې څخه د دغې مځکې د اوسېدونکي عرب ګومان کاوه او د تګ و راتګ سلسله یې سهاروبېګا د وزګارېدو په حین کې ورسره جاري وه د تعجب خبره خو لا دا ده چې د دې هومره ناستې ولاړې په زمانه کې یې پر دې مدبر سیاسي شخصیت باندې د یوه انګلیس ګومان ونه کړای شو د هر یوه محبت تر دې اندازې پورې ورسره پیدا شوی وۀ چې ببله ده څخه به و عمومي مجلسو او ټولنو ته نه تلل وایې یوه ورځ د همدغه محبت له وجه څخه داسې ورته وویل شوه:

(زمونږ ګرانه اشنایه ستا د دې وړوکي پرېږې و تحمل او استقامت ته خدای ږوتوله هك پك تللي یو ربنتیا هم دا د عربو د هغو تودو وینو تاثیر دی چې ستا په رګو کې جریان لري))

د دوی ذې وینا لازنس په بریتوۀ کې وخنداوه او په خورا جذابه لهجه سره یې ورته وویل:

(تاسې ولې زما ودې زحمتوته تعجب وړي یاست او د تحمل قوه مې ما فوق الطبیعته ګڼي آیا تاسې نه پوهیږي چې په ژوند کې پر انسان باندې هرډول سړې او تودې راځي او دا تطور یو معمولي کار دی چې هېڅ د ویلو باید نه لري هغه چا ته باید د مېرانې او زړورتوب نسبت وشي چې له مرګه نه ویریږي او د مقصد میندلو په لار کې له هېڅ شي څخه ډډه ونه کړي)

تاسې ما په دې معمولی کار سره مه ستایاست هغه وخت به زه د ستاینې وړ وبلل شم چې د یوه حقیقي وطندوسته په څېر سره وخپلې پاکې خاورې ته خدمت وکړم).

وایي د ده دې راشې درشې او اخلاقي سلوك له پوښده و عربو او یا نورو ملکي وګړو سره په څوکسو مقصد په جرمني انجینزانو کې چې د دې منطقې د ریلوایي په سمولو سره مامور و د حسد اوربل کړ او برملائي د مخالفت لار واخیستله مګر د باعزمه لارنس پر روحیاتو باندې دې ناوړه وضعیت کومه اغېزه ونه کړه او نه یې په هدف کې کومه سکته ګي ورپېښه کړه په ډېر متانت او سړه سینه سره د مقصد پرلور روان وۀ. سربېره پر دې به یې کله کله هغوی ته د دې بدلو په معاوضعه کې د حفریاتو را ایستلې ډېرې هم ورکولی او د بېکاري په وخت کې به یې د کار کومك هم ورسره کاوه په دې هومره موده کې یې نه چا د خواشینی اظهار وارویدي او نه یې کوم وخت په مسخرو کې د هغو یادونه ورته وکړه.

تاسې ته به معلومه وي چې پوهان او سیاسي وګړي چې په ژوند کې لومړنی حق ورته ثابت دی تل د خلکو و بدسلوکیو نه تېرونه سپر وي او د بدیو په مقابل کې ښه سلوك ورسره کوي نو په همدې اساس سره زمونږ دې باتدبیره سیاسي شخصیت چه د انګلستان په تاریخ کې یې نوم په زرین خط سره لیکلی دی. خپلې روحیې او رویي ته د هغو په مقابل کې څه تغیر ورنکړ یوه ورځ یې نوکر په داسې حال کې چې دی او ملګرې یې د نوتو په

مرتبولو بوخت وو و اطاق ته وارخطا ور ننه ووت او د پولسيانو له راتګ څخه يې چې د دوی په نيولو او مراقبت سره مامور شوی و خبر کړه يوه ګړۍ وروسته يوه ټولګي وسله والو سپاهيانو د يوه ضابط تر مشرۍ لاندې په خورا ببړه سره يرغل پر راوړ او په ډېر عصبانيت سره يې تهديداً و دوی ته داسې وويل:

(خبردار چې شور ونه خورئ کنه ګولۍ به مو تر ټټرو پورې وړي ووزي تاسې په کوم امر سره زمونږ د دولت قيمتي ډېرې پر جرمنيانو باندې وپلورلې او بل مو د حفرياتو په ترڅ کې وسياسي فعاليتو ته ملاتړلې ده په ښې غوږيې ونغوږي چې د ترکيې ويښ دولت دوست و دښمن ښه پېژني او د هر خارجي ناوړه حرکتونه تر پوره مراقبت لاندې نيولای شي)

د دوی دې بې منطقو ويناو پر لازنس باندې کوم تاثيرونه کړ او نه يې د ده په بشاش تندي کې د غمناکې ګونځې پيدا کړې په ډېره بې پروايي او متانت سره يې ورته وويل:

(د کوم سند له مخې تاسې د قيمتي تيږو خرڅلاو پرما باندې تاوانوي او يا مې د سياسي فعاليت په جرم سره متهم بولي که ستاسې له قيمتي تيږو څخه مراد هغه بېکاره تيږې وي چې غير د عمارتو له تعميره څخه بل ارزش نه لري او مايي وړيا و دوی ته دوړنګ اجازه کړې ده بيله خبره بللې کيږي او زه يې د تردید د ليل نه لرمه) مطلب دا دی چې د ده د غو معقولو او مدللو د

لایلو د هغو بې تزبیو او سر تمبوو مراقبونو پر زړو باندې کوم تاثیرونه کړ او بالمقابل یې په ډېره بې شرمۍ سره ورته وویل:

(چې شه شیطانه دا خبرې ستا د جرم نوعیت نشي اړولای او نه داسې په پښو ترلې خره یو چې په دې پستو خبرو سره به مو خطاباسې دا د سلطان حکومت دی دلته زمریالی ترکان او ننګیالی عرب اوسیږي چې پلرو یې د یوه (الله اکبر) په غږ سره ستاسې د پلرو او نېکه ګانو زړونه له ګوګله ایستلی وو زمونږ د بنکلو زلمیانو د دیندارو زړو په رګو کې لاد تېر مجدو عظمت هغه تودې وینې جریان لري او د موټو قوت یې نه دی زایل شوي د ایوبي صلاح الدین د لښکرو زوږ او د ډزوطنین د دې ځای له جګو غرو او پراخو بیابانو څخه لاغوږو ته رسیږي او هر ساعت د وښتوب الهام را ته کوي نو په ټینګه سره و پوهیږي چې په دغو خړیو پوړیو سره مو نشي تیرایستلای او نه مونږ لره د دلایلو اروپدلو صلاحیت او موقع شته هلته د ربړتیا میدان لره چې ورغلاست بیا هرڅه چې وایاست او هر دلیل چې پېښوي پیش یې کړئ.)

پسله دغو لاپو او خود نماییو څخه یې د انګلستان هغه صالح زوی (لارنس) سړه له ملګري مخ دا مینه قوماندانی پر خوا روان کړ پرچارپېر باندې یې د پولیسو ګمارل شوي ټولګي په ډېر منظم صورت سره برچه پک روان وه د سیلانیانو له طرفه څخه به کله په تېږو ویشتل کېدل او کله به یې بنکنځل او بدو رد ورته ویل خو سره له هغو نه اهانتو او انضباطي تکالیفو د دوی په

معنویاتو کې چاتزلزل محسوس نه کړ په دې متانت او وقار سره لکه څنګه چې د دې خاورې له زامنو سره بنائیدلـه روان وو د نومورې قوماندانۍ په غولي کې د زیاتو خلګو غونډیدلو او یا د نورو پولیسي تر تیښو په نیولو سره دوی تـه دا محسوسـه کړه چې مسئله ډېره درنه ده او د چاره جویـې لپـاره یـې پلان جوړول په کار دي او بل د دې اداري د عمارت د دوهم پوړ په منځنـي اطاق کې یو سوربخون شین ستړګی ځوان د دغې مقدمې د کـار روایې لپاره هم منتظره ناست بنکاریدي چې د نومورې موضوع مرتبې پانې به یې سره اړولـی راړولي. د دوی په رسېدو سره لـه هرې خوا څخـه زوړ پورتـه شو او هر نـنداره کوونکـی بـه یـې د لیدلو لپـاره ډکې وهلي پولیسـو انضبـاط او مراقبـت تـه زیاتـه توجه وکړه او نور موظف کسـان پر خپلو ځایـو بـاندې تیارسـئ ودرېدلـه پسـله ۱۰ دقیقـو څخـه د چـوپېدوزنـګ ووهـل شـو او مجستریټ د خپلې شخصي دوسیې پر کتلـو پـاڼو سربېره نـورې پانې هم راوتلې چې په مخفف صورت سره په سره قلـم اشـارې ورته شوي وي وروسته د آرامـی او سکون تر اطمینـان یـې فـوراً په لوړ آواز سره د عمومي محضر په مخ کې د هغـو په ویلـو سره پیل وکړ او په پای کې یې د ثبوت چټې نتیجه هم پر اضافـه کړه چې پـه هغـه کـې یـې لارنـس او ملـګري مجرمـان بللـي او لـه صلاحیـت لرونکي مقامـه څخـه یـې د دوی لپـاره د درنـې سـزا غوښتنه کړې وه دا یـو عجیبـه قـانون دی چې د مجرم د قنـاعت ملحـوظ کړې په کـې نشـته صـرف د پولیسـانو او یـا مغرضـو

جاسوسانو درواغو ته اهمیت ورکول کیږي او د دوی هره نظریه په هر مورد کې د ډاډني وړ او د عدالت قبوله ده.

سربېره پر دې قطعي نتیجې او بې ځایه تقاضا باندې (لارنس) د منطقي دلایلو په زور سره د تجدید نظر لپاره مقدمه لس ورځې تال کړه او بل یې مجسټریټ قانوناً مجبور کړ چې د معاملې تر فیصله کېدو پورې دې دوی د لویې جېلخانې په عوض کې د توقیف په کومه کوټه کې تر خراست لاندې ونیسي نو په همدې اساس سره یې په دې وخت کې کالي تلاشي شوه او هغه مرتب یا داشتونه چې د تندې په خولو او د مزلو، مزلو په ستړیاو سره یې لاس ته راوستلې ځنې واخیستل شوه که څه هم د وعده خلافو مامورینو له طرفه څخه یې د بېرته ورکړي ډاډ ورکول شو اما کومه فایده یې ونه کړه. تر دې کار وائیو وروسته یې نو دوی د توقیف و لور ته بوتلل او مامورین ډوډۍ خوړولوته ولاړ شوه په توقیف کې (لارنس) یوه ورځ ډ خبرو په ترڅ کې و خپل ملګري ته وویل: په دنیا کې د سعادت تر مرګ بل مسعود شي نشته ګومان کومه چې ته به هم د دغې نظریې طرفدار یې؟ زما وستا هدف خو صرف و انګلستان ته خدمت کول او د دغې پاکې خاورې عتلا ده نو د دې اعتلا د تامین په لار کې بند، وهلو، حتی و مرګ ته هم باید ځان ورکړو د خپلو ګرانو اولادو مالو او حتی سروباك ونه لرو. زه چې د خپلو نورو وړونو د خدمتو خاطرې او د مینې د محبت جذبې را په زړه کړم خدای ږو له ډېره خجالته څخه کښته ګورم مګر سربېره پردې باندې ما

و تاته د ځانو په خلاصولو کې سعيه کول لازم دی ولې چې له
يوې خوا څخه لوی، لوی کارونه را ته ګوري او د ګمارل شوي
خدمت د پلانو يوه برخه لاوسرته نه ده رسېدلې او له بلې خوا
څخه د ترکانو مرداري بنديخانې چې د خزندو او موذي حشرو
له لاسه څخه څوک ټيک نشي په کې کولای هغه جهنم دی چې
ذکر يې د انجيل په مقدس کتاب کې لاته دی راغلی)
مطلب دا دی چې دنيولو په پنځمه ورځ يې غټ او کوچنې
مامورين د حکومت په عمومي سالون کې د محاکمه کولو په
غرض سره غوند شول مجسټريټ د تحقيق او يا د اشتوپانې د
دوې و مخې ته کښيښوولې د ترکانو او عربو کينه کښو
سيلانيانو په ډېره بې تابۍ سره د هغوی د جزا د تعين انتظار
کې (لارنس) او ملګری يې چې د جزا د اورېدو او يا نورو
پوښتنو په غرض سره هلته راوستل شوي وو په يوه ګوښه کې د
دوو ضابطانو تر مراقبت لاندې غلي ناست وو چې په ډېر حېرت
سره يې د عدالت د سترو غړو د طفلانه وضعيت ننداره کوله
کله به د حملې کولو د موقع په فکر کې ډوب شوه او کله به يې
د هغوی و بې منطقو ويناوو ته غوږ ونيوئ خدای چې په دې
وخت کې ناڅاپه د لوړو مامورينو په ميانځ کې پر ځينو
اطلاعاتو باندې د نظريو مخالفت پيدا شو چې د ټولو حاضرينو
فکروئه د هغو وخواته جلب شوه زمونږ دغو دووبې ګناهو
شخصيتو دا موقع غنيمت وبلله او په يوه اتفاق سره يې د هغو
توپنچو په ذريعه سره چې د دوی د خائينو ساتونکو له طرفه

څخه د پيسو په مقابل کې د مخه ورتهيه شوي وي يرغل پر
ورو چې تول يې وارخطا او سراسيمه کړه د تحقيق هغه مرتبې
پانې يې سره څېړې ويړې او خپل شخصي يادداشتونه هريوه
وګوتو ته را وستله بيا يې نو په بېغمه زړه سره د پوټېدو تر ځايه
پورې ځانونه ورسول.

ای خوب ورو ترکانو او ناپوهو عربو ښه يې ونغوړي چې د
انګلستان د وګړو بريالیتوب يوازنی لاره د کار او عمل سره
عشق او علاقه ده زمونږ پوهان تر خبرو کارته ډېر اهميت
ورکوي. او د هر چا د لياقت اندازه په همدغه موازنه سره
معلومونی (ميجر سرهوبرټ يونګي) د شمالي رويشيا ګورنر
ليکي چې په ۱۹۱۳ عيسوي سنه کې زه د ځينو تاريخي آثارو
د ليدلو په غرض سره د شام د دښتو پر لوري روان شوم هلته مې
له يوه ټيټ ډنګر ځوان سره ملاقات وشو چې (لارنس) نومېده
نومورې ميجر خپل د يادداښت په کتابچه کې دا هم ليکلي چې
دې زلمې په تاريخي موضوعاتو کې زښت ډېر معلومات
درلودي او ماته يې د دغې منطقې د زړو آثارو په باره کې ځينې
موثق يادداشتونه هم راکړه خو د مجلس او ادبي خبرو يې زه داسې
جلب کړی وم چې د ريل د ټکس اخيستلو وخت را څخه تېر شو
او څو ورځې تر فرض کړو ورځو اضافه ورسره اندېوال شوم
خدای په رښتيا خوښيږي چې په دې وچه بېديا کې د ده
محترمانه مېلمه پالنې او ښه سلوك د نړۍ تر هر ډول عالي
هوټلو و ماته د استرحت وسايل ښه مهيا کړي وو چې تر اوسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري مې له خوا ؤ خاطره څخه نه دي وتلي بل يې په تاريخي زړو لوښو کې چې تقريباً څلو زره کاله پخوا جوړ شوي و د خوراکي موادو راته ترتيبول ښې مزيت درلود د کليوالو عربو په زړو کې يې محبوبيت هومره زيات ؤ چې هېڅ بيان يې نه کيږي د لباس، خبرو او نور معيشت د طرز له مخې څخه خو چا د يوه انګريز ګمان نشوای کولای حتماً يې يو غربي نژاده زلمی باله حقيقتاً د يوه سياسي سړي لپاره همدغه رويه ډېره مناسبه ده ولې چې د مقصد ميندلو راز په کې نغښتې دی زما د دې سفر په وروستيو ورځو کې يې ورور له لندن څخه د ليدنګ لپاره هم راغی او پر يوه ښکيني باندې مې بله ښکنې زياته شوه يوه ورځ مې له هغه سره د جرمنيانو د معيشت پر طرز او نورو مسائلو باندې بحث کاوه دی د خپلو ليکنو په مرتبولو او پاکټويسي اخته و مګر سره له دې چې زمونږ پر خبرو باندې يې غوږ نيولې ؤ او کرار. کراربه يې په برېښتو کې له ځانه سره خندله زمونږ دبحث په پای کې چې يې ښه د موضوع عکس واخيستی او ټولې خبرې يې د خپل فکر په تله سره وتللې نو قلم يې کرار و ډېواله ته تکيه کړ او مخ يې د خپلو نوټو له خوا څخه زمونږ وخوا ته راواړاوه په ډېر قهر سره يې په لوړ آواز وويل:

(ايا د دغو بېعقلانو په ناعاقبت انديشانه چتې حرکتو باندې ستاسې ږغېدل د عقل او پوهې له مخې څخه کوم جواز لري؟ ما ته يې پرته له نورو ناوړو حرکتو له ليدلو او يا اورېدلو څخه دلته د بې غيرتی او نه سړيتوب وضعيت ښه معلوم شو کوم

وخت چې يې زما ښه ګذاره د دې ځای له خلګو سره ولیدله نو يې په زړو کې د حسد او زونه بل او په هره ممکنه سعیه سره به يې د ترکانو یا عربو ښه نښت له ما څخه بلې خوا ته اړاوه کله به يې جاسوسي او کله به يې غل و چم بازور ته معرفي کولم دی ناپوهانو که له انسانیت او سړیتوب څخه څه برخه درلود ای او یا د عقل په موازنه سره يې هر شي تللای نو به يې د هر اخلاقي وضعیت اوښې ګذاري قدر کولای او په تعصب او نفسي خواهشو پسې به نه تلای اوس نو تاسې لطفاً قضاوت وکړئ چې آیا د دوی د ارویه د بحث ور ده او سړی لره دا مناسبه ده چې خپل دماغ دې خوشي په هغه سره خراب او طلایي وخت دی پرضایع کړی؟

پرته له دې څخه تر دې اندازې پورې بیرندوکې او بزدل و چه زما د کار د سورنګ پرمیل باندې به يې د توپ یا توپك او د پاروتو پرنبکی باند به يې د دستي بم ګمان کاوه همدغه سبب و چې برلن ته يې د حقظ ماتقدم له مخې څخه څو واره لاندنی تلګرام په دې مورد کې مکرر مخابره کړ:

برلن.....

زمونږ د کار ځای ته نیژدې یو انګریز زلمي د تاریخي اثارو د پلټنې په پلمه راغلی دی چه په ظاهره خفریات کوي مګر په باطن کې سیاسي مرامونه لري له حرکتو څخه يې یوه احتمالي خطره محسوسیږي ستاسې مفاهمه د ترکیې له دولته سره په دې مورد کې ډېره ضروري ده (میجر سرهوبرټ) د خپلو یاداشتو په

بله برخه کې دا هم لیکي: چې د دغه ځوان په لاربنودنه سره زما معلومات د دې ځای د قدیمو اثارو په مورد کې یو په دوه سوه د (هیتی) د بنار د زړو کتیبو تر جمو یې زما ذهن رونې او په ډېرو مشکلاتو کې یې مرسته را سره وکړه پرته له دې صفتو څخه یې په نښان ویشتو کې هم ساری نه درلودی د وزګارېدو په وخت کې به یې د تفریح په ترڅ کې د جګو غرو په لاښو او یادریګو په کوتو کې د ننبې ویشتلو چمونه را ښوول.

د امریکا د یوې عالي یو نیورستي زده کړیانو چې د عمومي رخصتی په زمانه کې د دې ځای د علمي سیر په ترڅ کې زموږ د دغه زحمت کښنه وطن وال استقامت او ثبات ولید د حیرت ګوتې یې په غاښنو کې ورته ونیولې او ښېلو ښېلو عکسو سره یې د امریکا د ګردو مجلومخونه ښکلي کړه یوه له هغو څخه پخپل لیک کې و کوم دوست ته د ده تعریف داسې کړیدي:

((بناغلی!
ما د مخه تر دې د انګرېزانو پروطن دوستۍ باندې اعتماد نه کاوه او زړورتوب يې يوه افسانه را ته ايسيدله مګر نن يې ثبوت د يوه لارنس نومي ځوان په واسطه سره راته وشو چې د تفصيل ګنجايش يې په دې وړوکې پاڼه کې نه کيږي کله چې بېرته درستون شم په دې مورد کې به په مفصل ډول سره تشريحات درکړم))
د هر سړي د فضيلت او شخصيت په باره کې بايد د نورو قضاوت د ډاډيني وړ وبلل شي ولې چې د خپلو ستايل اوّ يا قضاوت کول د طرفداری جنبه لري دا دی تاسي ته معلومه دی چې د "لارنس) د وطن د محبت او معيشت د طرز په باره کې د نورو نظريې هومره ډېرې دې چې زما د اوړوکې کتاب يې نشي ځايولای خو سربېره پردې يې د اهميت د زياتېدو په ملحوظ سره په بعضو ځايو کې تذکر کړم. چې له يوې خوا څخه به مې چاوچا ته ذا ليکنه مبالغه ونه ايسيږي او له بلې خوا څخه ګران وطن وال به هغه سره اشنا شي او د خپلو بناغلو مېړونو قدر ور معلوم شي ای د انګلستان برکتناکې خاورې او زمونږ د دې ګران مېړه د خاړپوځو وطنه!
فخر کوه چې ستا په پاکه غېږ کې داسې ستر شخصيتونه روزل کيږي چې په هره موقع کې د غليمانو د سترګو تېره اغزې او د سرو چنګګونه دې "لارنس" نومي زوی دې د اعتلا پېلار کې څو واره د دارله رسۍ او د توپ له ګولۍ سره مخامخ شوی دی او د

شام و فلسطين په وچو ربړکو او سوځوونکو بيابانو کې به يې ستا له محبته څخه بل قوت نه درلودې بله به يې د هرې تنکسې په وخت کې دا ويله چې د وطن د مور حق بيله د بنارګو له پربکړې څخه په بل شي سره نه ادا کيږي وايې د هغو امريکايي زده کړيانو چې د مخه يې تذکر راغی له ده سره هومره محبت پيدا شوی و چې د ده په شيرينو خبرو او اخلاقي، علمي صحبت به کرټ نه مړېدل مګر سره له دې چې به يې دی کله د کار په خبرنه دريشی او يا د پوونده و عربو په بدنمايه جامه کې وليد نو به يې يو د پله په غوږو کې څه سره ويل او له وضعيته څخه به يې خندا معلومېدله خو ده به و هغو کم تجربو حکيمانو ته چې د زماني سړياو تودې نه وې پرراغلې يا مخونه يې د وطن د خدمت په ګرزو نه وه ګرزن شوي هسې جواب ورکاوه.

((عزيزانو! زه دا کالي چې ستاسې په نظر کې کوم قدرنه لري د تاريخي افتخار په ملحوظ سره اغوندم، او د خپل مرام دوړاندې بېولو لومړنی ذريعه يې ګڼم که څه هم زما دشنو سترګو او طلايي وېښتانو د دې ځای عرب په اشتباه کې اچولې او هريو يې بېلې، بېلې تبصرې کوي مګر زه تاسې ته پوره ډاډ درکومه چې د شيرينو پستو خبرو او يا نورو پروپاګنډو له لارې يې غولول کوم د روند کارنه راته ايسي))

حقيقتا د عربو ساده وګړي چې غير له وچو ربړکو او سوځوونکو بيابانو څخه يې نور څه نه دي ليدلې ژرغوليږي او هر حساس قوم يې تر استعمار او استثمار لاندې ژر راوستلای شي همدغه

سبب و چې د لارنس سياسي چالو او مغرضانه پروپاګنډو به ورځ په ورځ په دوی کې نفوذ کاوه او له ترکانو سره به يې مخالفت په زړو کې زياتېدې بل د انګلستان نوم د ده په اثر سره د هر بدوی په زړه کې داسې نقش شوي و چې تا به ويل د نيژدې کلي يا ګاوې نوم يې دی په اختراعاتو يې هم تر يوې اندازې پورې خبر او د معيشت پر طرزو باندې يې هم پوره ږغېدلای شوای چا و چا ته به زما دا وېنا مبالغه واپسې مګر تعجب دې نه کوي څوک چې د پاخه فکر او ټينګې ارادې څښتن وي کولای شي چې د کلو. کلو. تاريك دماغونه دی رون او حساس کړي.

د لارنس د زحمتو د استانو نه او د لوړو. تندو خاطرې زمور له زړو څخه نه وتلې دي او نه وزي له سارو انانو سره يې په مياشتو. مياشتو مزلو يا د پښو تياکو او چراغو يې د انګلستان په تاريخ کې هغه د فخر او سرلوړي فصل و باب پرانيستلي دي چې هيڅ نظير نه لري.

کله چې د حلب او د مشق و لورته په وظيفه سره مامور شو نو د هند د سوداګرو له کاروانو سره يې څو شپې او ورځې پلی مزل وکړ دې کاروانو به قيمتي جواهرات او نفيس لباسونه له يوه خايه وبل ځای ته نقلول په لاړ کې ده ته د روم د امپراطوريت د دې ځای د تېر مجدو عظمت خاطرې يو وار ورپه زړه شي او د هغه وخت په زړو توکې يې د ازدحام او جم و جوش منظرې و سترګو ته جګې ودرېدی بيا يې سمدستي د مسلمانانو د يرغلو او فتوحاتو د استانو نه او خاطرته راغلل چې د موضوع د

تقاضا په مراعات سره نو اوس راشئ چې د هغو پر پخواني عروج او اوسني انحطاط باندې هم څه نا څه رنا واچوو چېپه حقیقت سره یې بنه خبر شو دا عرب چې ما په څو ځایو کې د جهالت نسبتونه ورته کړي دي یو وخت یې د عربي کتاب یعنې (قران) په برکت او د حضرت محمد د حکیمانه ارشاداتو په اثر سره هومره ترقي کړې وه چې د امپراطوریت نغاري یې په اروپا کې ډنګبدلې او د انګلستان په څېر سره یې په هر ځای کې مستعمري درلودې په علم او فن کې چه د ترقی مدار بلل کېږي هم پرمخ تللي په طب. ریاضي. فلسفه او نورو علومو کې یې زمونږ و ستاسې نېکه ګانو شاګردان وو همدغه سبب دی چې د بعضو پوهانو اثار یې تراوسه پورې د نړۍ په مشهورو پوهنتونو کې ویل کیږي او یا د لویو لیکونکو د مولفاتو ماخذ دی لکه څنګه چې اوس د دوی زلمیان د عالي تحصیل په غرض سره زمونږ هېواد ته راځي په هغه عصر کې به مونږ خپل زامن د دوی و مدارسو ته په همدغه غرض سره لیږله راشئ چې سربېره د دوی پر ظلمو او نا حقیو باندې چې له مونږ عیسویانو یا نورو قومو سره یې کړي دي پر دا اوسني پریشانه حال باندې یې د حسرت تودې اوښکې تویې کړو او له بې اتفاقیو څخه یې پند واخلو بې علمي دې ځان وخوړي او د بې اتفاقی دې کور خراب شي هغه محترم عرب چې قیصر سرور ته ټیټ کړی و او وخاقان یې له هیبته څخه رېږدیدې نن ورځ د نا پوهی او انانیت له اثره څخه په څه فلاکت اخته دي هغو عادلو ټولوا کانو یې چې د

رعیت له غمه څخه په شپو. شپو خوب نه درلودې یا یې وینې زلمیان چې له مرګه څه کرټ نه بېرېدل نن ورځ څرنګه په دغو جابرو. جاه پرستو پاچاهانو سره تبدیل شوه چې د خپل شخصي مقصد په لار کې په سوواورته اچوي او یا یې هغه بې سنجشه زلمیان چې بېله نفسي خواهشو او عیشونو څخه بل کار نه لري لاس پخپل یوه لیك کې د دوی د پخواني عروج او د غه اوسني انحطاط پر عواملو باندې په لاندینو کرښو کې څه ښه په زړه پورې تبصره کړې ده.

«زما ښاغلیه ورورە!

ستا د پوښتنې په غبرګون کې په لنډ ډول سره داسې لیکم:

د عربو اوسنی حال د ډېر افسوس ور دی بې اتفاقیو. ځان ځانیو. جا پرستیو او پیسه دوستې داسې ذلت ته رسولې دي چې بیان یې زه په دې وارە مکتوب کې نشم درته لیکلای که ژوند وفا وکړه او د سپارل شوي وظیفې له جنجاله څخه لرې څه فارغ شوم نو به په دې مورد کې د وطنوالو د استفادې لپاره یو ځانته مستند اثر ولیکم که څه هم د سیاسي تاریخ نورو لیکونکو په مجمل صورت سره دا موضوع تر څېړنې لاندې نیولې ده مګر زه یې د مشاهدې له مخې د پورە ډاډنې وړ نه بولم البته ته به زما په بېلتون ډېر خواشیني یې مه خوانیني کیږه ژر به موکه خدای کوله دیدن سره وشي زما دصحت له خوا پورە خاطر جمعه اوسه او پر تولو نیږدې و لیرو دوستانو مې ډېر سلامونه وایه.

دا لامر هدی د کلي دریمه کړدی
ستا ورو او د وطن خادم (لارنس)

* * *

مطلب دا دی چې د دې زحمت په سفر کې یې چې دمخه په لنډ
صورت سره اشاره ورته وشوه د پرې زړې کلاوې او د عیسویانو
د افتخار څلې ولیدله چې زړه سختو مسلمانانو له خاورو سره
برابر کړي او خپل د انتقام اورونه یې په مړه کړي وه. په دې
کلاو کې به د یورپ د زلمیانو ارواحو پر غاصبو غلیمانو باندې
نفرت وایه او له اوسنې نسله څخه به یې د خپلو کسات اخیستو
تقاضا کوله دا کینه کښنه عرب چې په هغه وخت کې یې
دیورشلم ساتونکی په یوه یرغل سره برباد کړه نن ورځ د ترکو تر
استعماري سلطې لاندې داسې راغلي دي چې هیڅ ښورنشي
خوړلای د تیرو ظلمو او تیریو په بدله کې اوس د دوی د خپلو
مسلمانانو له طرفه څخه هغه ظلمونه پرې کیږي چې زه یې پوره
بیان نشم کولای. نه یې خوک د دینې شرافت او حضرت رسول د
قومیت پاس ساتي او نه یې د ښه مجدو عظمت لحاظ لري کور
په کور یې د بدیو او بې اتفاقیو اور په کې بل کړي دي د
شخصي ګټې او جاه و جلال د لاس ته راوستلو په لار کې یو پربل
باندې حملې کوي زه دا نه وایم چې خپلې مصلح او آزادۍ
غوښتونکی خلک نشته په کې سته مګر ډیر محدود او بې
ملاتړه دی

دغې محدودې وطندوستي طبقې به زمونږ له وطن دوسته
لارنس سره ډېره مينه درلوده اما د ترکانو له وهمه څخه يې پوره
زړه نه شواى ورنيژدې کولاى. تاسې ته به معلومه وي چې نورو
جاسوسانو يا سياحانو په وطني جامه کې د عربو ټولې محکې
تر پښو کښلې حتى تر مکې معظمې او مدينې منورې پورې
رسېدلي دي مګر د خپلو کړو وړو او شکلو شباهت په لحاظ
سره چا نه دې پېژندلي اما لارنس په هر ځاى کې سرو وېښتانو
او شنو سترګو په بلا کې ايستلى او له مشکلاتو سره مصادف
کړي دي که د ناطقې فصاحت او د پوهې چالاکى ورسره ملګري
نه واى نو ډېر ژر به يې د دار رسى و غاړې ته لوېدلې او هومره
لوړ خدمتونه به يې نه واى انجام کړي وايي سربېره پر دې باندې
لاپه بعضو وختو کې د ټوپکو ډزې پر شوې او د مرګ پټې
توطيې يې ورته ترلې دي خو ده د پاخه تدبير او صبر او حوصلې
په مرسته د هغو ژر حل کړي ا مخالفان يې د احسان په پځه
حربه سره داسې شرمولي دي چې بيا يې له ډېره خجالته څخه
سترګې نه دي پورته کړي. پرته له دغو بيان شوو سياسي چالونو
څخه يې فطرتي زړورتوب لکه څنګه چې له يوه عسکر سره
بنايي هم در لودې د صليبي جنګو د تاريخ ژورې مطالعې هم له
ده سره په دې لارکې کومك کړى او دا صلاحيت يې په کې اېښى
و چې د زرو کالو مخ کې ژوند تصور په ښه صورت سره وکولاى
شي.

هغه اثر چې وروسته تر راغبرګېدو يې د عربي آثارو په نامه سره وليکي د آکسفورډ د کالج د استادانو له طرفه يې زښت ډېر قدر وشو او د عربي نړۍ د غونډيو. ښاروونو. بيابانونو. او نورو نامعلومو ځايو د تفصيل له حيثه څخه يې يو عمومي مقبوليت هم پيدا کړ.

يو زده کوونکي وايي لارنس د خپلې وظيفې ترسرته رسولو وروسته چې بېرته هېواد ته راستون شو يو دوه عربي نژاده زلميان چې اوږده کميسونه يې اغوستي او اوږدې ږيرې يې درلودې له ځانه سره راوستله چې د شپې به له ده سره په اطاق کې يو ځای بيديدل او د ورځې به زمونږ په کالج کې سات په تېرو. مګر روز نه عجب شي ده څو عمر پس دا زلميان د صحيح تربيت او ويښ ماحول له برکته څه د ګړندي موټر د انجنيرۍ په اصولو داسې پوه شول چې زمونږ پخو کسب کارانو به ګوتې په غاښ کې ورته نيولې وي يوه ورځ مويو له دوی څخه چې د سرکس د اوزګړي په نامه سره مو سوم و د وې نيژدې عجايب خانې ته بوتی هلته چې يې د خپل هېواد مهيب ځناوران وليدل نو يې د يو عالم تعجب او حيرانۍ په عالم کې وويل:

((دا حيوان خو غير له منتره او سحره څخه څوك په بل شي سره نشي نيولای تاسې په څه چل سره ګير کړي او تر دې ځايه پورې مو راوستلې دي؟)) د ده پردې نامعقولې وينا باندې ټولو ته خندا ورغله يوه به د ټوکو په صورت سره يو راز او بل به بل راز ځواب ورکاوه.

وا مو رويدل چې له دې ساده ګانو څخه زمونږ له روزلو سره
پخپل وطن کې ځنې وحشي حرکتونه کېدل او د معيشت طرز په
موئی ګاهې په سحر او ګاهې په ناورتوب او بې تهذيبي سره
تعبير اوه ښه يې ويلې دي چې فطري غريزه پر کسبي غريزه
باندې غالبه ده او هر شی بېرته و خپل اصل ته رجوع کوي.
په ۱۹۱۳ عيسوي کال کې د مصر د حکومت د (سينيا) د
فوځي نقشي حاصلولو د اصرار په اثر کرنيل نيوکامب د دې
کار په انجامولو سره مامورشو او د ترکيې له حکومت څخه يې
د ملك د پيمايش کولو اجازه وغوښته شوه مګر متاسفانه قبوله
نه شوه دې مجبوره شو د قديمو آثارو د ليدلو په نامه سره يې
يوه موقتي اجازه د ځينو سختو قيد او شرط په داخل کې
حاصله کړه چې د لارنس په مرسته به بې په ظاهره تاريخي آثار
مشاهده کول مګر په باطن کې يې خپله اصل وظيفه سرته
رسوله څو هغه و چې په ډېره لنډه موده کې يې د خپل زيار او
زحمت په برکت سره داسې نقشه ترتيب کړه چې له اصلي نقشې
څخه يې هېڅ فرق نه کېده د ده دا کار د دې فن د ماهرينو له
طرفه څخه د ډېر تقدير ور وبلل شو.
په ۱۹۱۴ عيسوي سنه کې چې لارنس اکسفورډ ته راغوښتل
شوي و ناڅاپه د مصريانو او ترکانو په منځ کې د انګليسانو په
تحريك سره جنګ ومنښتي په دې وخت کې کرنيل نيوکامب د
کومې وظيفې لپاره فرانسې ته تللي و او هغې ترتيب کړی
نقشې يې د حرب وزارت ته پوره لارشودنه نشوای کولای نو د

مجبوريت له مخې څخه ولاړنس ته رجوع شوې او نظريه يې په دې لاړ کې وروسته تر هغه موثقه وبلله شوه.

کله چې د ده اهليت او لياقت د نومورې وزارت لوړو مامورينو ته له هر حيثه څه د ډاډنې وړ ثابت شو نو يې د (سيکنډ لفټيننټ) عهدې ته جګ کړ مګر ده دا درنه وظيفه تر ځان لوړه ګڼله نو ځکه يې و خپل ورور ته په دې باره کې داسې وليکل:

((ګرانه وروره!

ډېره درنه وظيفه په غاړه کې را لوېدلې ده چې د جسماني کمزورتيا او عدم لياقت له حيثه څخه يې ترځان لوړه بولم دعا را ته کوه چې د خداى په توکل او د حضرت مسيح د روحانيت په برکت سره يې تر عهدې ووزم

ستا ورور لارنس

((د حرب وزارت د نقشې ترتيبولو دفتر))

دا خو يوه منلې خبره ده چې فعال او باکفايته شخصيت په هر خاى کې د هم مسلکانو د ستر ګو خار وي او کوښښ کوي چې په يوه ذريعه د ذريعو يې بد نام کړي

نو د همدغې کليې په اساس سره دى له دغې وظيفې څخه موقتاً اينسته کړ شو او بېرته قاهرې ته د يوه پټ خدمت په سرته رسولو سره مامور شو

دی بې تمیزیو د ده ټینګ عزم ته هېڅ خلل ونه رساوه او نه کوم نارضایت ځنې ښکاره شو په ډېر فعالیت سره یې د دغه سپارل شوی کار وسرته رسولو ته ټینګه ملا وتړله. زه دا منم چې له ده سره په انګلستان یا قاهره کې د سترو خدمتو په موازنه سره انصافانه کارونه شو مګر د صحیح کرکټر او پاخه مسلک څښتنان صرف د خدمت د انجامولو په عشق کې ډوب دي. د چا د تقدیر یا نه تقدیر پروا نه لري.

د ګمارل شوي خدمت په سلسله کې پس له څو عمره څخه وبصرې ته ولاړې او هلته له (مس کرټروډبل) نومي جاسوسي سره چې په ډېر زحمت او تکلیف یې ورځې او شپې ټبرولې یو ځای شو په زحمتو او تکلیفو زغملو کې پس له ده څخه دغه ښځه د ډېر تقدیر وړ ده لکه څنګه چې دی یې پخپلو یاداشتو کې هم ډېره ستایي او لیکي چې زما د دغه لنډ سفر شپې ورځې له دغې مهرباني ښځې سره ډېرې ښې ټبرې شوې خو متاسفانه چې د حرب وزارت ژر د جنګ د ډاك د زخمیانو ټولولو په نګرانۍ سره مامور کړم چې پس له څو ورځو څخه مې د مړو د لانبودبدبوی او مکروبو له لاسه څخه صحت پر مخ خراب شو خو سربېره پر دې مې له خدمته څخه ډډه ونه کړه او د ترکانو د سپینې جنډې په مقابل کې مې په ډېره مېړانه سره ټټر سپر کړ.

ګرانو لوستونکو!

تاسي بايد د ده له دي تذکر څخه چې د ځان په حق کې يې وکړ په اشتباه کې و نه لويږي

پرته له دې يې د هغې زماني متقاعدو منصبدارانو هم د دغه خدمت تصديق کړی دی مګر زما په عقيدې سره يې بايد د دې هومره خدمتو په مقابله کې دي وړوکي خدمت لره څه اهميت ورنه کول شي تا سي پخپله قضاوت وکړئ کوم سرباز چې په سوو ميدانو کې پخپل سر سره لوبې کړې وې او د وطن د چوپړ په لار کې يې له هيڅ شي څخه مخ نه وې اړولی آيا کيدای شي چې په دې دونه خدمتو کې دې يې يو وړوکی خدمت مدنظر ونيول شي؟

د کانال سويز په اړو د وړکي په داسې حال کې چې هم يې عکسونه اخيستل او هم يې جنګ کاوه ناڅاپه د ترکانو د يوې ټولې د يرغل راوړلو په اثر سره نيژدې و چې ګير شي اما د فطري زړور توب او عسکري چالو په زور سره يې د انګليسانو د شاوخوا لښکرو تر يرغل راوړلو پورې ښه مقاومت وکړ چې په نتيجه کې مقابل طرف مات او دی زخمي په وينو ککړ و خپل کيمپ ته بوتلل شو وايي په دې محاذ کې پرته له فوټوګرافې څخه د نقشې د ترتيبولو کار هم رسماً ور سپارل شوی و. ضمناً به يې د ترکانو د مرتبو پلانو پټ کشفيات هم کوله لهٔ دې ډيره فعاليت څخه يې نه د شپې خوب درلودې نه د ورځې مطلب دا دی چې په دې سره يې خپلو هم مسلکانو ته دا پوره ثابته کړه

چې زما صحيحو نقشو او پلانو نسبت ستاسې نقشو. پلانو ته د لښکريانو بنه لاربنودنه کړې ده

يو منصبدار ليکي چې د دې خدمتو تر سرته رسولو وروسته بصرې ته د يوه پټ راز معلومولو په غرض وليږل شو چې د هغه د کشفېدو او نتيجې لاس ته راوړلو په باره کې يې خورا ژر خپلې مربوطې قوماندانۍ ته ډاډ ورکړا او پر ځينو نظريو باندې يې چې په بعضو حالاتو کې مدنظر نيول شوي وي سخت تنقيد وينو نو ځکه د يوه نوي سکيم تر ترتيبولو پورې هلته د تاليد امر ورکولی شو د حق او حقيقت له مخې څخه وايم چې د ده اهليت او لياقت پخپل فن کې يو منلی حقيقت و چې هيڅوا انحراف نشواى خينې کولای ده ته د مشاهدې او پخې تجربې له مخې څخه دا معلومه وه چې د انګريزانو لښکرو ته په فلسطين کې د کوم علت له وجهې څخه مشکلات پېښ شوه؟ او ترکانو ولې په خپلو پلانو کې داسې لويه سهوه وکړه. لار د کچز په څه ډول سره د عربستان په وکړو کې د آزادۍ روح پيدا کړ؟ يا يې حسين د ترکانو او مخالفت ته وپاڅاوه وايي ده د عربو او ترکانو د مخالفت د علتو په اساس سره ځان هلکف وباله چې له موقع څخه استفاده وکړي او ډېر ژر د خپل يوه تېنګ ملګري په لار ښودنه مشوره سره يوه داسې نقشه ترتيب کړي چې دهغه له مخې څخه انګريزان د ترکانو په مقابل کې په سلو کې سل کاميابانه اقدمات وکولای شي په دې لار کې به يوې بلې تجربه ناکې جاسوسۍ چې په عربستان کې وظيفه ورکول شوې وه هم

مرسته ورسره کوله او په بعضو ځایو کې به یې د نظریو تینګه طرفداره وه.

دې پخپلو یاداشتو کې ملګرو ته په عربو کې د مرام وړاندې بیولو پر امکاناتو باندې داسې توضیحات ورکړي دي په عربستان کې غیر له مذهب او یا اسلامي قیوداتو له پابندۍ څخه په زور سره څوك مقصد لاس ته نشي راوستلای لوړیره پریږده. اوږده کالي واغونده. اوږدې تسبیح اړوه. په لمانځه کې خضوع و خشوع زیاته کړه هر څه چې دې زړه غواړي هغه کوه څوك څه نه درته وایي ږیره خریل او یا د تمدن په لباس سره ملبسېدل په کې لوی آفت دی بالفرض که څوك له ذکر سوو مقرراتو څخه لږ څه مخالفت وکړی فوراً په کفر سره متهم کیږي او ټوله په خورا بد نظر سره ورته ګوري یعني د ګرده عمر عبادت یې یو بې فایدې او عبث کار ګڼي لنډه دا چې د دوی ټوله تمایلات پرلوړیره اوږد دو تسبحو او اودس باندې منحصر دی بل د قومي تعصب په نرۍ اشاره سره د بعضو افواهو او بې حقیقته پرو پاګنډو له لارې څخه ژر یو د بله سره لمسول کیږي نو اوس لا درته وایم که بالفرض په درسپارل شوې دنده کې مو ذکر شوې مقررات مدنظر و نه نیول په یقین سره وپوهیږې چې ټوله مسلمانان به په یوه سلاسره د صلیبي جنګو کانې راوکړي له یوې خوا څخه به عسکري تلفات راورسیږي او له بلې خوا څخه به وترکانو و جرمنیانو ته د کسات اخیستو ښه موقع په

لاس ورشي چې له مسلم ایمپائر سره د جګړې په قیام کې بنکاره ګډون وکړي.

زه پخپل زغم له حسین سره په غیر مستقیم صورت تماس پیدا کول او په هره ممکنه مرسته سره یې خوشحالول یو مناسب او پرځای اقدام بولم بنایي چې په دې لار کې به د صلیبي جنګونو د مشکلاتو د تاریخ کتنه زما د دغې نظریې پوره تائید وکړي.

د لارنس د صحیحي نقشې او پخو نظریو په اساس سره چې د پورتني لیک مثبت هدایتو نه هم ورسره ملګري وو لاړ کچیز وکړای شوای چې په غیر مستقیم صورت سره د مکې حج کوونکي او زائرین د شریف طرفداره کړي او له ده څخه د هغې ویرې په اثر سره چې له ترکانو څخه یې په زړه کې درلوده پوښتنه وکړي چې ته د بغاوت کولو طرفداره یې که یه؟

ډېرو معتمدو او رښتیا ویونکو کسانو ویلي دي چې لارنس دمخه تر دې په قاهره کې د انګریزي ماهرانو په وړاندې د ذکر شوو ګذارشاتو تذکر کړي او کماندر هوګارټ یې مجبور کړی وۀ چې د قلزم د بحیرې له لارې څخه د حقیقت معلومولو په غرض و خوځیږي مګر تر دې خوځېدو د مخه اطلاع ورسېده چې جګړه ومښتله او شریف حسین د اتحادیونو د ملګرۍ اعلان په بنکاره ډول سره وکړ. تاسې به ګمان کوئ چې د دې انقلاب اور په چیري صورت سره بل شو مګر داسې نه ده زمونږ د دې مدبر جاسوس مهیجو ویناو او په زړه پورې پرپاګنډو پخوا تر دې لا د

هغو خلکو بیده احساسات داسې په بنور راوستلی وو چې بېله جنګه او مرګ څخه په بل شي سره نه سرېدله.

وایي د دې مهمې وظیفې تر سرته رسولو او نتیجې اخیستو وروسته نومورې د جنګ د خپرولو او پراخولو په غرض سره د عربستان لورته ولیږل شو او هلته یې د جاسوسۍ یوه لویه دستګاه جوړه کړه بیایې د یوه مذهبي شیخ په صورت سره په لاندې ډول پلانونه تر اجرا لاندې ونیول.

لومړی یې د مذهبي او اولسي مشرانو زړونه لاس ته راوستل پس له هغې یې شریف د یوه اسلامي مقتدا په حیث سره دوی ته معرفي کړ چې په دې سره یې له ترکانو سره د هغو بغض په زړو کې زیات او د جنګ اور ته یې تر پخوا لاښه لمنه پسې وکړه یو سیلاني وایي د هغه ځای د لځ ولپړو وکړو احساسات تر دې اندازې پورې پاربدلي وو چې په تش موټي او زنګ وهلو تورو سره یې د ترکانو و مسلحو لښکرو ته داسې ماته ورکړه چې هېڅ تصورېې نه کېدی په همدې جلادت او بهادرۍ سره یې له یوې خوا څخه دنیا ته خپل عملي سیاست بنکاره کړ او له بلې خوا څخه یې د استعمارمنحوسه کمبله له خپل هېواده څخه ټوله او استعمارچیان یې بنه وشرمول.

په ۱۹۱۶ عیسوي سنه کې چې لارنس له سویز کانا له څخه د مستر او نالډ په ملګرۍ د عربستان په لور روان شو د بېرۍ د سوکه تګ په اثر سره یې د شاوخوا د ټولو ساحلو بنه ننداره وکړه بل یې په دې پلا سفر کې له بوی خوا د نوموړي ملک د

مسلمانانو پر مذهبي شعايرو باندې پښپړو قوفيت راغی او له بلې خوا ملي عنعنات او قومي دودونه چې د جاسوسی په فن کې لوړ اهميت لري ورمعلوم شول.

يو سياح اظهار کوي چې د نومورې کنبتی مشرماته وويله چې د لارنس زړور توب ته د طوفان د پيښيدو په حين کې زه هك پك ولاړ وم نو ومې غوښتله چې په کومه پلمه سره په مجلس ځان ورسره اخته کړم او د دغو پوښتنو په ذريعه سره معلومات لاس ته ځنې راولم د کنبتی مشر بناغليه تاسې کوم ځای ته د تګ نيت لرئ؟

لارنس: جدې ته

د کنبتی مشر: په دې نازکه موقع کې سياحت کول امکان لري؟

لارنس: البته

زما دې څو پوښتنو او د ده دغو مجملو ځوابونو د (مستر استورز) په زړه کې څه شك پيدا کړ غوښته يې چې په مفصل صورت سره معلومات ځنې واخلي خو د هوا د انقلاب او د جدې د نژديکت په اثر سره يې موقع پيدا نه کړه او هغه پټ ارمان يې په زړه کې هغسې پټ پاتې شو.

د سپيدو چاودلو پر مهال باندې په داسې حال کې چې د اوبو بادا سکو او د و چې باد چلېدلو دوام درلودی ناڅاپه د ساحل د ريګو کوټې ښکاره شوې او د وچې د مرغانو چرو چوري واوربدل شو په دې وخت کې په ټولو سانتوتله او د ژوند اميدونه يې پيدا شوه د ورځې پر دولسو بجو باندې بېړی لنګر واچاوه او

د څو شواروزو اضطرابي حالت داستان پر دې ځای باندې سرته ورسېدئ. سمدستي زمونږ د لارې خوږ ملګری لارنس د کرنیل نیلسن په لارښودنه سره د انګلستان قونسل خانې ته بوتلل شو او مونږ په یوه نیژدې هوټل ننوتلو.

یو لیکونکی وایي لارنس راته وویل چې د جدې ریګستاني ښار د ناپاکو کوڅو او اومو عمارتو له حیثه څخه د یوه مقوایي ښار په څېر سره راته و ایسیدي چې د بوالهوسۍ له پاره جوړ شوی وي.

دا د انګلستان د وطن دوستۍ ښکاره ثبوت نه دی څه دی چې محبان یې د خدمت لپاره له لندن غوندې ښکلي ښار څه پر دیسان کیږي او د عربستان په وچو ریګو کې د لوږې او تندې په حال کې شپې و ورځې سباکوي که له لارنسه سر د وطن د محبت او د وظیفې د اهمیت فکر موجود نه وای نو به یې سره بېره پر ذکر شوو تکلیفو باندې داسې ژر د پاچاله دوهم زوی عبدالله نومي سره ملاقات نه کاوه او د هغه خواشیني به یې چې د مرستې د نه رسیدو له حیثه ورپېښه وه په هره ممکنه سعیه سره په خوښې نه تبدیلوله څو په هر صورت سره زمونږ ستاسې هر فرد د ژوند تر وروستۍ تاپې پورې د وطن پورورۍ دی او دا پور په تشو خبرو یا کاغذی لیکنو سره نه ادا کیږي بلکه د ښارګو په وینو یا د سوځوونکو ریګو په زحمتو سره یې غاړه وزي.

ببرته اصلي مطلب ته راځم کله چې لارنس د پاچا له دوهم زوی عبدالله نومي سره ولیدل نو هغه د څه خواشینی په اثر سره چې د مرستې د نه رسېدلو له حیثه څخه ورته پېښه وه د کوم التفات په نظر ورته ونه کتل او د خبرو په ترڅ کې یې د ګیلې په ډول سره لا دا هم ورته وویل چې تاسې خو هغه بدقوله مطلب پرسته خلك یاست چې په تشو وعدو سره مو د مسلحو او قوي ترکانو په مقابل کې ودرولو اوس نه زس رارسوي او نه د نفر کومك راکوی ده خوا رسربېره پر دې چې نه یې د انګلیسانو عسکر کومك ته ګمارلای شوای او نه یې په دې لنډه موده کې د دې ځای د معتصبو مسلمانانو په منځ کې کوم درز اچولای شوای د هغه ساده توالواکځی کدورت او خواشینی له یوې بلې خوا څخه په یوه داسې خوشحالي سره تبدیله کړه چې چایې د تېرې خوا بدې هېڅ تصور نه شوای کولای. او بل یې ضمناً دا هم ورته مدلله کړه چې انګلیستان ستاسې د خاندان په حق کې ډېر ښه ښه فکرونه لري او کوښښ کوي چې تاسې ژر د خپل مقصد و معراج ته ورسوي.

پسله دې څخه یې وغوښتل چې د ده یا د ملك حسین په وساطت سره له فیصل نومي سره چې توله حربي کارونه یې په ارادهٔ اجرا کیږي تعارف پیدا کړي خو تر تولو ښه ذریعه یې د توالواك هغه لیك شو چې څو عمر د مخه د نومورې په عنوان صادر شوی و.

یو ملګری یې وایي دمخه تر روانېدو شاه٠د ده په افتخار سره یوه درنه مېلمستیا هم ترتیب کړې وه. چې په هغه کې سربېره د عربو پر مخورو باندې بعضو انګرېزانو هم په پټ صورت سره حصه اخیستې وه د یوې ډلې موزیکه والو له خوا څخه به ځینې محلي آهنګو نه بوللل کېدل چې دوی به سرونه ورته غورځوله مګر مونږ ته یې هېڅ خوند نه راکاوه دا هغه موزیکه وال وه چې دوی په جنګ نې له اسبابو سره ګیر کړی او هره ورځ به یې سهار مهال شاه ته د جرمنیانو یا ترکانو خوندوري ترانې ویلې چې په دې سره به یې د هغه احساسات د دې اضطراري ژوند په حال کې په نښور راوستله او ضمناً به یې هریوه کوښښ کاوه چې د جذاب آهنګ په ویلو سره ځان د انعام مستحق وګرزوي دا خو یوه منلې خبره ده چې له سیاسته څخه بې خبره وګړي. د دښمن د ښکنځلو په کنایو هم نه پوهیږي او له هغه څخه د یوې ادبي پارچې په څېر سره خوند اخلي نومورې او تاسې په دې اساس سره پردوی باندې د اعتراض کولو حق ته لرو.

مطلب دا دی چې په دې ځای کې د وظیفې تر سرته رسولو وروسته لارنس له شاه څخه خدای په امانې واخیستله او سم له خپله پلان سره د (ربغ) په بندر کې د نومورې له منځوې زوی شرف علي نومي سړه ملاقي شو په لومړي پلا کې هغه د ناشناختې له وجهې له ده سره کوم درونده سلوك ونه کړ مګر وروسته یې د نومورې سپارښتنې لیك په اثر سره له خپله وضعیته څخه خجالت وخوړ او خورا ډېره معافي یې وغوښتله.

اما دا ساده تر پايه پورې په دې سر پوه نه شو چې پلار يې د ده په ليږلو کې مشر ورور ته څه مقصد لري. خو خورا ژريې يم له ليکلي هدايته بې پوښتنې ګرويږنې په يوه رنګينه کجاوه کې د دريو بلدو عربو په لار ښودنه سره په وطني کلو کې مخ د فيصل پر خوا روان کړ په لار کې سربيره پر لوږو تندو يا نوروتکليفونو باندې د سترګو يو شديد درد هم ورپيښ شو چې نه يې د شپې طاقت کېده او نه به د ورځې دا لاپريږده په يوه ځای کې يو بېګانه سړی ور سره مل شوی و چې له وضعيته څخه جاسوس ښکارېدی کله به يې د خبرو طرز په شامي لهجه او کله به يې په مصري لهجه سره اړوه په هره لهجه سره چې به يې پوښتنه وکړه ده به سمدستي په هغه لهجه سره داسې ګونګ ځواب ورکړ چې هېڅ نتيجه به پرمرتبه نه وه څو تر يوه شوارو مزل کولو وروسته هغه پوه و چې کوم مقصد لاس ته نه راځي خوشې پښې ورسره شنې کوم بېله خدای په امانۍ څخه يې بله لار واخيستله او دوی د ځانو له وېرې څخه چې نه بايد کوم فساد مساد جوړ نه کړي پر بله لار روان شوه.

دا لار نسبت هغې بلې لارې ته ډېره اوږده او مخوفه وه که څه هم د مخه لالارنس ته نوموړي سړي د ترکانو خلانومي جاسوس په نظر ورغلی و اما دا ګومان يې د فيصل په حضور کې د ځينو کسانو د اظهار له مخې يقيني شو.

اې ويونکو! تاسې لره دې معلومه وي چې زموږ د خاورې دې رشتين خدمتګار په دغه سفر کې نسبت نورو سفروته د وچنده

تکلیفونه وګالل د سترګو درد له یوې خوا څخه او دغو ماشو و
خزندو تکلیف له بلې خوا څخه ډېر تنګ کړي و بل یې د شپې د
مزل کولو له حیثه څخه نې غه خوب هم نشوای کولای تقریباً
دولس شواروزه (شبانروزه) یې د دغه تکلیف په حال کې تېر کړه
د دیرلسم شواروز د سپیدو چاودو پر مهال باندې د الحمرا
دوادې خوله او د کیمپ د کړدیو او عمارتو سرونه معلوم شوه
دلته یې نو د څو ورځو استراحت کولو په امید سره زړه
خوشحاله شو ایا ستاسې زړوته لوېږي چې په دغه رسیدو سره
به یې تکلیفونه خاتمه پیدا کړي: او یا به یې د خوب پر مهال
باندې په بېغمې سترګې سره ورغلې وې؟
داسې نه ده پسله دې هغه زحمتونه لوړې او تندې پر ورغلې چې
ذکرشوي زحمتونه او تکلیفونه ور پورې هېڅ وه د وظیفې مینان
خو چې د قوم او وطن د محبت اور یې په درونو کې بل وې د
ربنتینې عاشق په څېر سره شپه و ورځ آرامه نه لري او د اصلي
هدف د لاس ته راوستو په عشق کې یې مال. اولاد او حتی ځان
ته لاپام نه وي یو لیکونکی پخپل راپور کې لیکي چې د څانښت
پروخت باندې یې اوښ د کېمپ د عمومي مهمان خانې له مخې
سره ګونډه کت کړه ده به لاړ استراحت او یوګړی خوب کاوه
چې یو بریتو عرب راغې او د عمومي قیامګاه تګ ته یې
مجبور کړ. د شاهي قصر په خوله کې یې یو جګ قدی، ډنګر
زلمی چې سپین بخون د ربښمن کالي یې اغوستي او زرین
چلتار یې تړلی و سره له نورو عربي مشرانو استقبال وکړ او یوه

مخصوص سالون ته يې چې پر چارپير باندې يې مسلح عسکر په غير رسمي لباس سره راګرزېدلی وه بوتی په دې اطاق کې پرته له مستقبلينو څخه نور کسان هم د جرګې په توګه سره راغوندې شوي وو چې په لومړي څل کې يې ډېر برګ، برګ ورته کتل مګر تر تعارف وروسته هر يوه په خورا محبت سره د بنه راغلي لاسونه ور اوږده کړه هغه جګ ځوان چې نروځکې ږيره يې د تور نقاب په څېر سره بنکاريدله بيله کومې معرفي څخه ده وپېژاندې چې فيصل دی نو ځکه يې د تعظيم له مخې دوهم وارسر ورته ټيټ او د هغه د زيات محبت مورد يې ځان واقع کړ.

وايي تر لږ ګړی سکوت وروسته فيصل د جرګه والو په سلاسره د ده خوا ته مخ راواړاوه او د ټوکو په صورت سره يې ورته وويله په دې سفر کې خو به کوم تکليف نه وي در پېښ شوی که څه هم مزل خورا اوږد او ګرمې ډېره شديده وه مګر تا سره له نابلدي د خدای په فضل او زماد ګران پلار په توجه سره ژر وسرته ورساوه. ماته دانه ده معلومه چې ستاسې اوسېدل په دلته به دايمي صورت سره وي که په موقتي.

لارنس په خورا مؤدبانه ډول سره چې له څهرې څخه يې د تصنعې خوښۍ آثار بنکاريدل داسې ځواب ورکړ:

((د والاحضرت فرموده ډېره صحيحه ده او د ځان په مناسب توب کې هم هېڅ ويل نشته اما صرف دومره قدر عرض کولای شم چې د مشق زښت ډېر ځنې ليرې دي)) په دې ساده وينا سره چې نه اشارتاً او نه کنايتاً کوم سياسي غرض په کې موجود و د

حاضرينو په بهو کې د يو ډول هيجان او تعجب آثار څرګند شول چې ګويا د دوی په زغم د دې معمولي ځواب ورکول هم د شهزاده په لور حضور کې يو ډول بې ادبي ګڼله کېدله.

لارنس خوار ته به دې منظرې کله په دماغ کې دغه فکر ور ګرزاوه چې دا وضعيت به د جنګجويانه قوت د توهين په محمولیدو سره يو په زړه پورې اثر وکړي چې په هغه سره به د خپل مقصد مزل ته ډېر ژر ورسېږم او هغه پايلې به ځنې حاصلې شي چې ټوله اميدونه مې پورې تړلي دي.

او يا به د دې وحشي عربو په منځ کې چې د انسان مرګ يو معمولي کار ورته ايسې په ډېره بېرحمۍ سره ووژل شم په دوارو حالو کې زه خپل ځان موفق بولم که څه هم خلك وايي په پردېسۍ کې مرګ زور غواړي مګر ما ته د بې ننګۍ تر ژوند بل لوی مرګ نشته.

خو سربېره پر دې اندېښنو باندې به يې کله کله د ستړګو تر کنجانو د فيصل تندي ته کتل او د هغه وضعيت به يې تر کنترول لاندې نيوی په هر پلا کتلو کې به ده ته دا متيقنه شوه چې سړی خو را کيندلی او د دې نورو ساده ګانو په څېرسره بې فکره او بې سياسته نه دي د شرقي حاکمانو ډب کول له دو لارو څخه دې چې يا خپل تفوق پر مادونانو باندې ثابتوي او يا نه غواړي چې د کښته استعداد زاز دې افشاشي نو له همدې سببه څخه د ملك د پاچا او يا سردار د خبرې د غبرګېدو حق هېڅا ته

نشته که بالفرض کوم چا تخلف ځني وکړ هغه ته د باغي په ډول سره سخته سزا ورکوله کیږي.

وایي فیصل به سربیره پر درباري وقار ساتلو په خبرو کې چاته لغازونه هم ویل او ځیني وختونه به یې له ځینو خبرو څخه تجاهل عارفانه کاوه نو ځکه یې وروسته تر څو دقیقو سکوت د لارنس پر شا لاس کښښود او د تصنعي خندا په حال کې یې د ریښخند په ډول سره ورته وویل:

که ((دمشق) له دې ځایه څخه لرې دی الحمدلله ترکان خو خورا رانیژدې دي که څه هم دې نعاز زمونږ پردې پس قاید باندې ډېر بد اثر وکړ اما د سیاسي فضا له خرپرېدو له وجې څخه یې سکوت مناسب وبلاه او له ځواب ورکولو څخه یې فعلا ډډه وکړه.

لارنس وایي د فیصل او نوروشیخانو د سیاسي موضوعاتو له ږغیدلو څخه به ما د خپلې نقشې غلطۍ اصلاح کولې او د دوی د زړوپه پټو رازو به خبرېدلم چې څه کارونه کېدونکي دي؟ دوی څه غواړي؟ بل دلته ما ته د یوه سړي د معلومات له مخې دا معلومه شوه چې عربي زړه وران د ترکانو د نوې وسلې مقابله په تشو کېدو د زړو توپکانو او موټې ماتو تورو په ذریعه سره کوي او بله کومې اساسي نقشې او یا تیاری څخه خو شکه په خوشکه ځانو نه وژنې تر ټولو لا د تعجب خبره دا ده چې یوه ته د خپلو جنګېدو هدف نه دی معلوم صرف د مشرانو خوښې او د اولجې پیدا کول یې غرض دی بل پرته له دې وجوهاتو څخه د

مصري جبه خاني د شلو کالو په زړو توپکانو سره د ترکانو د عصري وسلې مخ کرزول يو ناممکن کار دی.

هغه سړی چې ده ته يې د دې وضعيت په باره کې په زړه پورې توضيحات ورکړه دا هم وويل چې مونږ ته اوس لازمه ده چې د راتلونکو حوادثو خيال وساتو او له تېر شوو حلق تلخيو څخه ستر کې پټې کړو. تر ټولو لومړی بايد په خلکو کې د اتحاد حس پيدا کړ شي ولې چې په بې اتفاقي هېڅ کار سره له عصري اسلحې مخ ته نه ځي د عربو د جنګ کولو طريقه هم د اصلاح ور ده تاسې نه وينې چې پلار او زوی په يوه توپک سره جنګ کوي کله چې يې يو ستړی شي نو يې دا بل ځنې واخلي ييا يې يو خاندان له بله خاندانه سره په کډه جنګ ته ځي او هلته فيرونه په واري سره کوي همدغه سبب دی چې د فيصل تکبر مسلسل بدليږي او پر يوه قرار نه وي بل د خوراکي موادو کمبود هم د هر مشکلات او خندونه مخې ته اچولي دي که په دې لار کې يو ګټور تصميم ونيول شي ګومان کوم چې حتماً به بنه پايله ورکړي.

په اوس کې د جنګ کولو بنه لار دا ده چې يرغل بايد په ناڅاپه صورت سره وي چې له يوې خوا څخه ځاني نقصان لږ ورسيږي او له بلې خوا څخه ولجې ډېرې په لاس راوړه شي ولې چې د ترکانو فوځيان يا د لوړو کلاؤ په برجونو کې مسلح ناست دي او يا يې په لويو بنار وکې پاخه سنګرونه جوړ کړي دي چې په هر وار باراني فير سره د لځ و لپړو عربو حواس مختلوي ولې به يې

نه ورمختلوي آيا په تش لاس سره د احساساتو په زور پر وسله وال غليم باندې بری پيدا کول امکان لري؟ يا په وړې نس سره په هفتو، هفتو څوك جنګپدای شي؟ يقين وکړه. که له کومه طرفه څخه دوی ته وسله ورکوله شي او په نس مارې شي نو په خورا لنډه موده کې به په مقابل طرف هغه کاني وکړي چې چا به په چا نه وي کړې.

مطلب دا دی چې د فيصل د مشاورانو ځينو يادداشتو او ياد دې مشاهد پورتينو توضيحاتو د لارنس په زړه کې له عربو سره د فوري کومك کولو مفکوره تينګه کړه وې غوښتل چې په دې مورد کې له خپلو لورړو منصبدارانو سره په مصر کې مفاهمه وکړي نو ځکه يې په خورا چټکۍ سره هغه د تکليف لار چې د مخه پر تللی ود د نيوب (Yanob) د بنار له خوا څخه تر جدې پورې د يو عالم مشکلاتو په حال کې طی کړه وايي په جده کې يې له اميرالبحر و يمزی سره وليدل او د خپلو انکشافاتو راپور يې د هغه تر نظر تيرکړ ضمناً يې د تګ په عزم کې هم د ځان ملاتړ وکړزاوه دې اميرالبحر پخپلو ببړيو کې د عربو قوماندانۍ لره ځينې نفرې په ملي لباس کې د مرستې په توګه سره راوستلي وو او پخپله يې اکثريو محاذو کې په عملي ډول سره ګډون کړئ او څو واره يې پر ترکانو باندې مسلسلي ګولې اورولې وې.

لارنس د دې ځای د کاروترانجامولو او له دې ستر منصبداره سره د افکارو تر تبادلې وروسته خرطوم ته ولاړی او د هغه ځای

د ګورنر (ریخبالډ ولګښت) نومي فکر يې د خپلو امکاناتو لورې ته راوګرزاوه بيا نو د نيل د سيند له جنوبي طرفه څخه قاهرې ته ورسيدې هلته يې سربېره پر دې بر کوښښ باندې د جنرال ستاف خيال د ده له خياله سره توافق پيدا نه کړ ځکه چې هغه ګومان کاوه چې دی د خپلو لومړنيو مشکلو اقداماتو تر عهدې بنه وتلی دی بله پلالیږل به يې تر دې لاګتوره نتيجه وبخښي او ټوله نيمګړې کارونه به په صحيح صورت سره بشپړ کړي نو له دې امله يې په زوره فيصل ته په دوهم ورتګ سره مجبور کړ. که څه هم ده د بر عذرونه ور وړاندې کړه او په ننواتو يې خلك ورولېږل مګر کومه پايله يې ونه بخښله په خورا مات زړه سره بېرته (ينوب) ته ستون شو هلته يې وليدل چې په غياب کې ټول شيان ټيت و پرك شوي او د ترکانو يرغلو ټوله عرب تر پخوا لازيات وارخطا کړي دي په دې پلا تګ کې يې بيا د فيصل او نورو سردارانو له طرفه څخه تود هرکلی وشو دلته نو لارنس موقع پيدا کړه په داسې حال کې چې د دوی د هر يو له تندي څخه دوپړي آثار بنکارېدل د خپل کسات اخيستو په ملحوظ يې د پسخند او خندا په صورت سره داسې وويل:

پرتش ډګر باندې خو هر څوك لاپې وهي مېړه هغه دی چې د رشتيا پر ميدان ټينګ ودريږي او د خپل مرګ په قيمت سره نورو ته ژوند رانيسي د دې وينا په اوږدلو سره ټولو سرونه کښته واچول نه يې د "هو" ځواب ورکړه او نه يې د "نه".

د وطن رشتینی خادم (لارنس) د آمرینو ټولې بې قدرې او جفاوې چې په دې پلا یا نورو پلاوو کې یې ورسره کړې وې د وطن د عشق په لار کې ګرد سره هېرې کړې په پاك زړه او پاکه عقیدې سره یې د مرام وړاندې بیولو تَه ملا وتړله.

د "ینوب" ختیځې خواته د سل میله واټن په اندازه سره د مدینې ښار چې د مسلمانانو په نزد د پر تقدس لرې واقع دی له دې ښاره څخه بیا دمشق ته یو سړك تللی دی چې د فیصل د ورور د فوځې چونې له څنګه سره ټپریږي بیا د دو سوو میلو په اندازه د شمال خوا ته د عقبی د خلیج او ینوب په منځ کې د (وجهی) پر بندر باندې تمامیږي په دې بندرګاه کې د ترکانو په موجودیت سره عرب له دوخواوڅخه تر خطرلاندی کیدل که بالفرض لارنس په مدینه کښې اوسیدل غوره کړی اود (وجهی) ولورته متوجه سوی وای نوحقیقاًبه ئې دااقدام پرځای اونتیجه بخښونکی ګڼل شوی اوثریوی اندازی پوری به ددې خطراحتمال نه موجودیدای.

وایې په دې پلاسفرکښې په شکلې چلتار- وریښمینو ملی کالو- زرین کمر بندسره چه جوهر دار ه پیش قبضه پکښې وهل شوې وه تر هر عربی شهزاده شکلی ایسیدئ غیرله شنو ستر ګو ، تیت قده او سره مخه څخه چا دیوه انګریز ګومان نه شوای پرکولای حتی بعضو ناخبرو عربو به د فیصل ورور باله او د هغه په ډول سره به ئې عزت ساته په زړورتوب او سخاوت کښې به یې هم په هر ځای کښې ستاینه کېدله- د تقوی او پرهیزګاری ارادت هم د ځینو، ځینو ورته پیداشوئ و، د تعجب خبره لا داده چه په دومره

اوږده موده کښې له ده څخه کوم داسې حرکت صادر نه شو چه ددوی د معاشرت له آدابو څخه دې مغابرت ولري او لرلې فکرونه دې دده په حق کښې پربله خوا باندې واړوي.

وایې کله چې له دې لارې څخه ده ته ددې منطقې د قیادت حاصلولو بشپړ اطمینان حاصل شو نو یې خلکو ته په زغرده سره د (وجهې) د تللو امر وکړ او د ۱۹۱۷ عیسوي سنې د جنورې په میاشت کښې په یوه لویه قافله دده- فیصل او نورو مشرانو په ګډون سره هغه لورته کوچ سوه چه د اوښانو غړغړو- د خلکو شورماشور او د کجاو چغکی یې په دې وچ ریګستاني ساحل کښې یوه هنګامه جوړه کړې وه له دوی څخه به یوه ټولې په ډولو سورناسره اتن کوونکي تله او بله به یې د موزیکی په تم - تم یاد ټولګي په زړه وړونکو نغمو سره مدهوشه روانه وه د اوښانو په چابکی سره به له سپرو څه سری جنډې دورې و. هیسته کېدنې تودباد به ګاهی له یوه څخه لوټه و ښویوله او له بله څخه به یې خولې په هواکړه ددې اطمینانی ټک په ترخ کښې یوې (ګاوې) ته نیژدې ناڅاپه دوه کسه سپاره معلوم شول چه یوې له بنې څخه عرب او بل یې خارجئ ښکارپده دلته نو په دوی کښې څه اضطراب پیښ شو مګر دې اضطراب او پریشانۍ ډېر دوام ونه کړ ولې چه له وضعیته څخه د مغرضینو او مطلبیانو ګومان نه پرکېده څو دښه نیژدې کېدو په نتیجه کښې دا ګومان یقیني شو او معلومه شوه چه یو د انګریزانو پخوانې افسر کرنیل نیوکامب اوبل یې ملګری دی دا افسر -

د خپل هم کاره ملګري لارنس په لیدلو سره هومره خوشحاله شو چه له ډېرې خوښۍ څخه يې خپل آس پرېښوده او له ده سره په کجاوه کښې سپورشو ترنیمې ګړۍ پورې يې نه د زړه خواله سره وکړه بیا يې نو د کوم مهم کار د اجراکولو په غرض سره خدای په امانې ځنې واخسته اوپر بله لار رهی شو.

ددوی قافلې مابنام ته نیژدې په یوه هوارډاګ کښې چې شینلی ډبر پکښې وه وارولې ددې ځای هوا باران ډېره مرطوبه کړې وه او له راسته پلوه څخه نری نری باد هم چلیده د شاو خوا پراوسیدونکو باندې د لښکریانو له لیدلو څخه هم غلبه وکړه مګر بعضو باخبرو خلکو په اطمینانی صورت سره ورته واضع کړه چه دا زمونږ ددوست فیصل فوج دی غواړي چې پر (وجهه) یرغل وروړي.

لارنس وایې ددې ځای ساده عربو ته چه زمونږ د جمعیت له لیدلو دا محسوسه شوه چې ټوله نړۍ د ترکانو په مخالفت کښې حرکت کوونکې ده نو ځکه به د شیخانو تر مشرۍ لاندې ډلې، ډلې، راتلې او له فیصل سره به يې دوفاداری قسم کاوه زمونږ د کوچ و بار د معطلۍ لوی علت په دې ځای کښې نه ډېرې خوا څخه لیرې خلکو ته حال لیږل او هغه جنګ ته رابالل و له بلې خوا ټول جهان د ترکانو له طرف څخه مسموم شوی وو چې بیله پاکولو، څخه يې بله چاره نه درلوده ددې سوکه تګ په حال کښې چې به نن یاسبا د مقصد ټکۍ ته رسیدلو نا څاپه د (وجهې) د فتح خبر را ورسیده او مونږ ټرلو د هاړنګ نومۍ

اوګوټ د مانوګانو او متحدو عربو په دغه فتح سره زښته ډېره خوشحالي وکړه.

کپتان بائل په اوګوټ کښې لارنس ته ددې فتح ګذارشات ډاسې بيانوي.

مورې له بحره څخه د پنځو سوو عربو په ملګری سره د (وجهی) پر بندرګاه باندې ګولی اورولې اوپر ساحل باندې مو پياده سوو عسکرو له تر کانو سره په دننه ښار کښې لاس په لسټونې جنګ کاوه چه په دې وخت کښې نابره يوه افسوسناکه واقعه پيښه شوه د شاهي هوايي سرويس يو لفټننټ د بيړيو د ځای ټاکلو په حال کښې د ګولی د چاودلو په اثر سره مړشو مګر زمورې زړورو عسکرو سربيره پردې ضايعه او ياد ترکانو پرسخته جنګيدلوباندې د خدای په توکل او دوچ موټه په زورسره نومورې ښار فتح او خپل د افتخار بيرغ يې پرونجته په دې فتح کښې خورا ډېر قيمتي اسبابو نه خلکو ته د الجي په توګه سره په لاس ورغلل چه هر نادیده عرب يې په ځايولو پورې اريان و،.

کله چې د ورځو عربو سترګې ددغوبې شمارو مالو او اسبابو په برمته کولو سره مړې شوې او د فيصل بې قراره زړه ته په دې غيبي فتحه سره ډاډ حاصل شو نو لارنس قاهرې ته دراپور ورکولو په غرض سره سفر وکړ او هلته يې لومړی له جرنيل (کليټن) سره وليدل چې هغه ته يې د خپل پلان د صحيحې نتيجې تر تفصيل ورکولو وروسته وويل زه ستاسې د رښ

درنووسلو او ډېرو روپو دژر رسولو په شرط سره کولای شم چه په لنډه موده کښې دې ټول ترکان له عربستان څخه وباسم دده ددې قول تصدیق د نورو حاضرینو له طرفه څخه هم وشو او پخپله جرنیل یې له جدیت او فعالیته څخه خوښي څرګنده کړه ضمناً یې د خبرو په ترڅ کښې د نومورې با کفایتي اوپوهه پخپل مسلك کښې هم ډېره وستایله خو له بده مرغه یې د فلسطین د اړودور او مشکلاتو له حیثه څخه دده ددې پیش نهاد عملی کیدلوته موقع نشوای پیداکولای مګر سر بیره پردې باتدې په بشپړ اطمینان سره دا ور معلومه وه چې په تشو مدبرانه کارروائیوو ترکان ډېر وارخطا کړي دي په حقیقت کښې دې په دې خپل فکر کښې ډېر تیروتلی و. چه بر منډ عرب یې دده په وچ تدبیر سره بیله ازوغې او نورو حربي لوازمو جنګول او یایې په ساحلي علاقو کښې د بغاوت خپریدل یو معمول کار ګانه همدغه سبب و. چه په دې پلاکښې لارنس د رس او یا نور کومك دنه رسیدو له وجه څخه په هرځای کښې ناکامه شو او بې نتیجې خپلې فوجي قیام ګاه ته ستون شو وایې دا ستونیده یې یوازې د ناکامی له وجه څخه نه وه بلکه لوی مقصد یې داوه. چې د لښکر د اصلي شمیر او روحیاتو درك ځانته معلوم کړی چه آیا ددښمن تبلیغاتي منابعو خو دارادې کوم تزلزل نه دی پکښې پیداکړی.

خو خدای و، چه هلته یې د فوجي قیام ګاه د وړوکي کلي په لونیدلو او یا د فیصل له لښکره سره د شریف علی د لښکر

يوځای کېدلو خواشيني په خوښی سره تبديله کړه او بې قراره زړه يې آرام ومونده. تر ټولو لاد خوښی خبره داوه چې نومورې قيامګاه ته نيژدې د مصريانو او انګريزانو وړوکي کيمپونه جوړشوی وو چه دوی او هغه به د ضروزت په وخت کښې تګ راتګ سره کاوه.

وايې عرب د نښو له ويشتلو څخه که په جنګ کښې وي که غير له جنګ څخه يوشانته خوند اخلي يوه ورځ ځينو عربو د الوتکې پر بم سره لوبې کولې چې نا څاپه وچاوده او خورا ډير کسان مړه شوه مورډ دوه انجينران چه له لارنس سره د ټوپکو د مرمت کولو او يانور عربي کاروبار د اجرا په غرض هلته تللی وو ليکي: (چه ساده عربو ته صرف يو معمولی کار هم سحرا ايسته او پر هغه باندې پخپلو کښې بېلې، بېلې تبصرې کوي يعنې ځينې يې عامل يوشی او ځينې يې بل شی ګڼي دوی غير له قبيلوي تفوق او نسلي تنفر څخه بل کار نه لري. خو سر بېره پردې جهالت او نا پوهی باندې يې له لارنس سره د هريوه هومره محبت پيداشوی و، چې هېڅ کار به يې دده بې سلاو مشورې څخه نه کاوه هرکړدی وال به يې بيل، بيل احترام ساته او ديوه لوی شيخ يا ملا په نظريې ورته کتل د (وجهې) د فتحې د جوش وخروش يوه علامه داوه چه د هغه ځای وړوکو، ځلميانو، زړو او حتی ښځو به په يوه اتفاق سره ډيرغل کولو د امر انتظار يوست ددوی د جنګ او سلحشوری په دې فطري ژوند سره به لارنس له يوې خوا څخه خوشحاله شو او له بلې خوا

څخه به دشمالي او منځنيو قبيلوبې وفاييو خواشيني کړنو ځکه يې له مجبورتيا څخه د فيصل په سلا و، مشوره سره د هغو ځايو مشهورو شيخانو ته د قاصدانو په ذريعه ليکونه سره له تحفو واستول او ټينګ خواهش يې ځنې وکړ چه د ترکانو په ايمبتلو کشې د پاچا له زامنو سره مرسته وکړي- هلته به په هرشيخ نشيني کښې دده د شخصيت او اهليت په باره کښې تودې تودې پوښتنې کې‌دلې مګر هغو هوښيارانو قاصدانو به يې هره اشتباه د مدللو دلايلو له لارې څخه په يقين سره بدلوله څو په لنډه موده کښې ددوی په همدغه سعيه او مجاهدت سره د دښمن ټول تهمتونه او پروپاګنډونه بې نتيجې شول ګردويې له يوه مخه څخه د شيخانو تر مشرۍ لاندې د فيصل د کيمپ لورته مخ ونيوه دلته چه به په ډير مؤدبانه صورت سره له دوی څخه لوړه واخيسته شوه بيا به سره له زياتو تحفو او انعامو د حربي قوماندانۍ د اوښانو په ذريعه سره وخپلو ټاټوبو ته رسول کېدل نومورو انجنيرانو د خپلو يادداشتو په بل ځای کښې دا هم ليکلی دي چې د ليرو صحراو،عربو به داسې زاړه توپکان مورۍ ته د مرمت کولو په غرض سره راليږل چې پريوه کنداغ به يې ديرش پتري وهل شوي وو او چا غماغو يا ميلانو به يې د جوړيدو قابليت نه درلوده کله به وړو شيخانو د زړو وسلو د ترميمولو په پلمه سره ځانونه د کيمپ عمومي مهمان خانې ته رارسول او دلته به يې هفتې، هفتې او مياشتې، مياشتې تيرولې کله به بيا د تيرې زمانې زړې توري راوړه شوې چې په

لاستو کښې به يې قيمتي جواهرات کارشوي وو لارنس به دغه توري په لاس کښې په ډېر حيرت سره اړولې او د منځنۍ پيرۍ د شاندارو يادګارو ګومان يې پرکاوه.

د ليرو ځايو عربو په تک راتک کوم قيد نه دلوده پخپله مرضاسره به جنګيدل او پخپله مرضا سره به کوروته تلل حتی د قهوې ديوې پيالې څکلو له پاره به يې هم جنګ معطل کاوه مورِ ته امرشوی و، چې ددوی دهر ډول بد وضعيتی په مقابل کښې به تندي نه ترشوو او په يوه ذريعه سره د ذريعو به يې که دپيسو له لارې څخه وي که د خدمت له لارې زړونه ساتو تاسې باور وکړئ چه داسې توپکان به يې مورِ ته د ترميمولو له پاره راوړل چې هېڅ د جوړيدو قابليت به يې نه درلوده مجبوه به شوو يابه مو په نوي ورسره بدل کړل او يا به مو هغه زاړه، وراسته ور ترميم کړل مطلب دادی چې هېڅ وخت کښې مود نا لفظ پر خوله نه ورته راوړه او هر ډول بدسلوکيو ته مويې تټرونه دغره په څير سره سپر کړي وو ددې منطقې قايد (لارنس) بيچاره غير له دې څخه چه احساسات يې ورژوندي کړي په بل صورت سره ددوي ددغو وحشتو او بربريتو مخ نيوی نشوای کولای د نابلده او باز په څير سره به يې کله يوشی او که بل شي ته لاس اچاوه د مشيرانو او مخورو رايه داوه چې راساً دې پر مدينه باندې يرغل وروړه شي مګر ده د ذکر شوي وضعيت ټا عدم اطمينان له حيثه څخه دا کار مناسب نه باله وايې چې له يوې خوا څخه داورمعلومه وه چې ترکانو په هغه ځای کښې ټول

محاذونه قوي کړي دی اوله بلې خوا څخه يې په وړو عربوويسانه درلوده پرته له دې وجوهاتو څخه يوداسې سړی د مرستيال په حيث سره ورته رالیږل شوی و، چې په رسمياتو کښې به يې شخصيات ورسره پالل يعنې د تيرې دښمنۍ په اثر سره يې دده بدنامۍ ته بدې راغښتې وې د وظيفې اهميت يا خدمت د مقدس والی پاس يې هيڅ نه درلوده نه يې پخپله کار مخ ته بيولای شوای او نه يې دې کارته پريښووه تر دې اندازې پورې بې مغزه او بيعقل و، چې جاهلو عربوبه يې لا پربې سياستۍ باندې خندل او دده بيړون بدن پيښې به يې کولې.

يوه ورځ دکمپ شاته لارنس اوفيصل په بعضوموضوعاتوکښې مشوره سره کوله چې يوعرب په ځغاستاراغی اوفيصل ته ئې په غوږ کښې په پس پسۍ څه وويل بيرته ژرولاړې فيصل لارنس ته مخ ور واړاوه په خندا سره ئې وويل : " اعدا " راغی کوندی خدای وی چه دغه پهلوان په مرسته سره موداشليدلئ کارمخ ته ولاړشی دوی لادغه خبری سره کولې چه د خيمې پيڅول پورته شو اويوجګ قدی ښکلی ځلمی چه نروڅکې ږيره او اوږده بريتونه ئې درلوده سره له پنځلس کلن زويه داخل شوترسلام اوتعظيم وروسته ئې دفيصل لاسونه مچ کړه بيائې خورا په مؤدبانه صورت سره په لوړ آواز څوواره داوويل اې زمونږ دسرتاج اودتول اسلام خيرغوښتونکې بيله تاڅخه مونږ دبل چا قيادت نه منو يوه شپه " لارنس " دعربو مخوروته پردسترخوان باندی دبعضوجنګی تعليماتواوعصری اسلحوداستعمال په باره

کښنی توضیحات ورکول چه ناڅاپه "اعدا" په خورا چیغواوغلبلوسره له خیمې څخه ووتئ اودباندی دیوه شی دکوټلو آواز هم واوریدل شو دې حرکت ټول مجلس په حیرت کښنی واچاوه او ورپسی کړده حاضرین ددرك معلومولو په غرض سره ورووتل وې لیدله چه نومورې خپل مصنوعی غاښونه په ډیرغضب سره کوتلی او وایی مامعاف کړی چه دخپل بادارپاك خواړه می دترکانو په دغونجښل سوو مرداروغاښنو سره وژوول .

دده په دې وفاداری اوځوانمردی سره دفیصل تندی دګل په شان وغوړیدئ اوله ډیری خوښنی څخه به ئې کله دیوی خوا اوکله دبلی خوا خلکوته وکتله اوپه لوړ آواز سره به ټې څو واره دا وویل زمونږ وفاداری اوزړه ورتوب چه به دچاوچاوزړه ته نه لویدئ اویابه ئی یوراز و بل زازفکرونه اووسوسې په دماغ کښنی ګرځیدلې نواوس دی راسی په پخوسترګوسره دی یو واردامنظره وګوری)

وایی لارنس دمخه تردې واقعې "اعدا" ته دیوه معمولی سړی په نظرکتل اویومطلب اشنا اوپه خپل چاروکی ئې باله مګراوس داورته ثابته شوه چه ډیرسپیڅلی یومخی انسان دئ بل ئې له یوه معتمد سړی څخه دده داصلیت اوشخصیت په باره کښنی داسی معلومات هم ولاس ته راوستلی :. دغه "اعدا" چه اوس ئې تاسې له فیصله سره دوفاداری منظره ولیدله دیوی مشهوری قبیلې مشردی چه په میلمه پالنه اوزړه ورتوب کښنی

ساری نه لری که څه هم له څهرې څخه ځوان معلومیږی
اما عمرئې وشپیتو کالوته نژدئ اته ویشت ماندینې لری په
زورور باندی ئې زړه نه سوځی مګر په کمزورې باندی
د یرمهربانه دی له مرګه څخه کرټ نه بیریږی اوهررنګه قوی
دښمن ته مخ پرتندی ورځی له هری خواسره چه په هروخت کښنی
ملګری شوی دی خدای هغه خوا ژر په فتح اونصرت سره
سرلوړې کړې ده .
د "عقبی" بنار چه په ټوله عربستان کښنی د سوق الحبیشی له
نقطه نظره لوی اهمیت لری د عقبی د خلیج په وروستی ګوټ
کښنی واقع دئ ددې بنار نیول چه د ترکانو د استحکاماتو له
حیثه څخه یو سخت کار و او بې تربیو عربو نشوای کولای چه
د بحر او یا وچی له لاری څخه دی پر هغه باندی یرغل وروړی نو
ځکه لارنس وغوښتله چه د دښمنانو فکرونه د وچی له خوا څخه
یو مخ راوګرزوی او د بحرو خواته تمرکز ورکړی په دې چل سره
به نو د "اعدا" - " ابوطی " او نورو سردارانو د نفریو په کومك
سره ناڅاپه له دې بلی خوا څخه یرغل پروروړی مګر په دې
نظریه کښنی بیا مشاورینو د تیری نظر یې په ډول سره مخالفت
ورسره وکړ او هریوه ئې د هدایت اخیستو په ملحوظ سره
د عمومی قوماندانی په عنوان متعدد لیکونه صادر کړه د
۱۹۱۷ کال د اپریل د میاشتی په پای کښنی لارنس و خپلو
آمرینو ته د بشپړو توضیحاتو ورکولو په غرض سره د مصر
لورته سفر وکړ او د می د میاشتی پر لومړی تاریخ باندی بیرته

(وجهی) ته ستون شو سمدستی ئې سم له خپل مرتب پلان سره د مې د میاشتی پر نهمه نیټه باندی د "اعدا" او نورو سترو مشرانو تر سلاو مشوری وروسته دایله جاریانو یو لوی جمعیت د عقبې خواته وکوچاوه په دې پلا کښی هم د هغه ذکر سوی سفر په څیر سره یوه ډله و ډول ته نځیدله او بله ډلې د باجئ آواز ته مدهوشه تللې وه "اعدا" او نور سرداران د لارنس خوږو قصو داسی جلب کړی وو چه بیخی ئې د سفر د ستړیا احساس نه شوای کولای ددغی خوښی او صمیمیت په حال کښی پسله دو ورځو څخه و آل کرنومی ځای ته ورسیدله په دې ځای کښی یو سپین ږیری سره له زامنو اوسیدئ اویوځو دخرما محدودی ونی هم ولاړی وې . دوی دیوې ورځی په دغه ځای کښی میشت شول ددرې یمی ورځی څانبت مهال ئے بیا سفرته دوام ورکړ دمازدیګر په شپږوبجو باندی ئې یوځای کوتل مخی ته راغی چه غیرله څکیدلو څخه په بل شی سره څوك نشوای تراوښتلای مګردعربوزحمت کښنه زامن دیوه بل په کومك سره په ډیره چټکی ترتیر شوه اوپه هغه بله خواکښنی ئی له یوه جاسوسه څخه دخیریت دمعلومات غوښتلوپه ملحوظاتوسره دیوی زرغونې ناوې (وادی) په مخ کښنی خیمې ونجتلې .

شپهٔ په ډیر انتظارسره تیره شوه سهارفوج "داعدا" ترقیادت لاندی وکوچیدئ . هرچاته چی به داموقتی وظیفه ترله پلادیره کیدلو پوری وردغاړی کیدله نو هغه مجبوره وو چه په هره شیله لوړه ژوره کښنی څاروکړی اودلښکر د انتظام اوانضباط مراقبت

وساتی په همدې ملحوظ سره به نومورې کله یوې غونډې ته
اوکله بلې غونډې ته وختئ خوسربیره پردې تلتګو شلولو باندې
د لارې هیڅ درک ورمعلوم نه شو وایی ددې تردد اوتلاښ په حال
کښې ئې دپاخه څانښت پرمهال باندې داورګاډې له لیږ سره
څوسپاره ترسترګوشوه لارنس په ډیره وارخطایی سره له ده څخه
پوښتنه وکړه داخلک ستاپه سترګوشناخته درځی ؟ " اعدا "
دسرپه ښورلوسره " دنا " جواب ورکړ لښکریان په خپل طبعی
تګ سره روان وو چه په معنویاتواو وضعیت کښې ئې کوم
تغیرنه محسوسیدئ ترڅه څکل تللو وروسته مشاهدتا هریوه ته
معلومه شوه هغه سپاره ددوی دبنل محاذ نفری دی
اودمسترهارن ترمشری لاندی ددی ځای دریل دپټمریو الوزولو
وظیفه وردغاړې شوې ده لارنس دخپل دی نوی همکارسره په
لیدلوخورا ډیره خوښی وکړه اویو ساعت ئې دخپلې نقشی له
مخی څخه لاری وروښودلې بیانوهغه سره له خپلونفریو بله لاره
واخیستله اود دوی قافلې په دا دوهمه ورځ مازدیګرد ریلوا یی
دعمومی جنکشن له څنګه سره دشپی تیرولو له پاره واړول په
داسبائې دنومورې منطقی دریلوائی ترپټمریو الوزولو وروسته
خپل مشکان له اوبوڅخه بنه ډک کړل اود (آل هرل) دوچی
ریګنی بیدیا په سخت سفرړهی شول وایی په دې لارکښې
ګرمی اود بادریګ پاشلو له یوې خوا څخه اودشپو شپو بد
خوابیو له بلی خوا څخه د ټولووضعیت داسی ورخراب کړی وو
چه سراب ته به ئې داوبو په هیله سره ورځغستله اودهریوه سوو

کوکـو فضـا پـه سراخُیسـتی وه ګاهـی بـه وخـدای تـه پـه زاریواودعاشـوه کلـه بـه ئـې لارنـس اومشـران ترګریوانوتینـګ ونیول دالاپریږده پسله یوه شواروز تګ څخه ئـې اوړه هـم مـخ پر خـلاص شـوه او اوبـه ئـې هـم لږی شوی دلتـه دټولولـه ژونـد څخـه امیدونـه وشـلیدل اودمـرګ پـه انتظـارکښی یـې سـترګی څلـور شـوې ددی پریشـانی اواضطـراب پـه حـال کـښی څانښت مـهال یـواوښ خـالی ولیـدل شـو چـه سـپورئې پـه کـوم ځای کـښی دکمواکی له حیثه شیوه شوی وو لارنس ئی دارخ له ملګری څخه دنوم پوښتنه وکړه او د غائبیدو تفصیل ئـې ځنی وغوښتـی هغـه ترلږ فکرورسـته پـه ډیره وارخطایی سره ورتـه وویـل نـوم یـې عـاصم دی مګرپرپاتـه کیـدو بـاندی مـی یـې خدښکـه علـم شـتـه زمونږ بادرده پردیس ته خپـل پـاك ایمـان اوسـپیځلی ضمـیرددې اجازه ورنکـړه چـه دلاری ملـګری دې کـه څه هـم غریـب وی پـه بیوزلی سره له لـوږی یـاتندی څخه دکومـی کـوټی لـه څنګـه سـره مړشـی اودی دی ددې نـورو بـې عـاطفی ملـګرو پـه څیرسـره ږدورتـه ګوری نوځکـه ئـې بیلـه دی څخـه چـه لـه مـرګـه ووبریـږی اویادی دخپلی لوږی اوتندی خیال وساتی سربیره دیوه اودبل پـه تهدید باندی داوښ مخ راوګرزاوه اوتردوه ساعتـه تـګ وروسـته ئـې هغـه خوارځواکـی انسـان دیـوې غونـډی پـه بیـخ کـښی دبیهوښی پـه حـال کښی ومونډئ پـه خورا تکلیـف سـره ئـی پـه یـوازی سروکجاوی تـه پورتـه کړ اوبیرتـه پـه چټکـی مـخ دقـافلی پرخوا رارهی شو . " اعدا " اودوه نورخلك چې په ده پسې رارهی

شوی وه په لارکښی ورسره مخامخ شول که څه هم هغوی ئی په ظاهره له دی وسیله ناکه وضعیت څخه وخوښی اظهاروکړ مګر پشلائي پوچ ورد ورته ویل اودده دا حرکت ئي یونامعقوله اوبی ځایه حرکت باله .

مطلب دادی چی پسله پنځلسو ورځوځخه په داسی حال کښی چه داساعت یابل ساعت به دټول مرګ دتندی اوګرمی له لاسه یقینی وو یوه نخلستان ته ورسیدله له دي ځایه څخه بیاترلږ توقف وروسته مخ د (بیراحضر) پرخوارهی شول چه داځای دسراهان دوادی دشمالی طرف په ۵۰ پنځوس میلی کښی واقع وو وایی په دغه لارکښی دیوي داړه مارانو له طرفه څخه ناڅاپه فیرونه پری وشوه چه یوئي ددوی له ملګروڅخه مړکړ که څه هم لارنس واندیوالاتو ته دتوقف اوکوزید و امرورکړ مګرهغوئي دخپل مړی دبدل اخیستلوپه ملحوظاتوسره په خوله ونکړه او سمدستی دغوندی پرچاپیره باندی یوه الغه شوه یرغل اوړونکوئي تریوی ګړی پوری لامقاومت وکړ مګرپه آخرکښی ئی په ډیره بیشرمی سره ماته ومیندله اوپه شاوخوا شیلوکښی سره تیت وپرك شوه . دوی ورڅوستته تریوه شواروز تګ ونومورې ځاه ته ورسیدله اوپردغه ځای باندی ئی دسفرلومړی برخه بشپړه شوه .

پسله دی څخه نودعقبی دمحاصری منصوبه پسی راواخلو چه لارنس ته به دهغه ښاردفتحی په باب څه ډول ډول فکرونه په خاطرکښی وګرزیدل او د خلکو دغولولو له پاره ئی څه

رنګارنګ پلانونه سنجول وايی ددغه فکری انقلاب په نتيجه کښی ئې دهغه ځای لوی شيخ ته "داعدا" په ذريعه سره ځوهميانی طلاوی ورولیږلی اودهغه خاصه توجه ئې د فيصل په باره کښی وغوښتله اوپه خپله په يوه لنډ سفر خاص ددې معلومات حاصلولو له پاره چه له عقبی څخه بيا (پتما) ترسرحده پوری دښمنانوځه استحکامات نيولی دی او دخلکو وضعيت ددوی په باره کښی څه ډول دئ پټ رهی شوهيڅوک ئې په رازخبرنکړه وروسته ترستنيدويې دملګرو داصرار په اثرسره په دی موده کښی داسی توضيحات ورکړل : "بعلبك" ته ولاړم هلته می دترکانو په څومجلسوکښی دلباس دتغيرپه صورت سره ګډون وکړاود هغوی پردې اتفاق باندی چې مابه نيسی اوسخته سزابه راکوی پوره علم راغی پسله هغې څخه بيا ديوه سوداګر په بڼه سره دمشق ته پسی ورتيرشوم اوهلته په بيغمه زړه سره ددوښمن په کيمپوکښی وګرزيدم دخلکو نظريی می ځانته معلومی کړی اوپه بعضو پټو پلانونوئې پوره خبرشوم" يوليکونکی ليکی چه : تررااغبرګيدو وروسته چه به دی په بيغمه زړه سره "دعقبی" وفتحی ته متوجه کيدئ ناڅاپه دڅارونکو له طرفه څخه اطلاع ورته راورسيدله چه ترکانو "دسرهان" په ټولو ځهانوکښی زهراچولی دی، ددی خبرپه اثرسره مجبور شو دهغو تر پاکولو پوری نقل وحرکت وځنډوئ اود دوښمنانو ددې ناوړه وضعيت په مقابل کښی په اورګاډی باندی ديوه فوری يرغل تياری ونيسی چه په دی سره

به نو د هغو فکرونه دذکرسوو منصوبو څخه راګرزیدلی اوبلی خواته به متمرکز شی .

دادې تاسې ته معلومه وي چه ترکان په رشتیاهم دڅاهانو د مسمولو په تفنن سره مطمئن وو اویرغل ورونکی عرب ئې پرمخ تباه ګڼله نوځکه ئې محدود نفری ددې منطقی ددفاع له پاره پرینبودل اونوره قوه ئې یوې بلی خواته سوق کړه مګردې غلط فکرئې ژرمعکوسه نتیجه ورکړه اودلیدلی خوب تعبیرئې سرچپه وخوت ـ زړه ور " لارنس " دپنځوسوو عربی ځلمیانوپه مرسته سره له یوی خواڅخه د (غدیرالحج) دستیشن دساتونکوپه ماتولو اوله بلی خوا څخه دمهموپلو اوریلوایی دپتریوپه الوزولوسره له یوه مخه څخه معنویات داسی ورمختل کړه چه دبند ترلو پلان ئې هډونشوای ورته طرح کولای بل ئی وغوښتله چه د دوی ددې حواس بایللوپه حال کښې لومړی د (اباللسان) پرپانه باندی چه دریلوایی دلین دملازمینو مهم مرکزوو یرغل وروړی ولی چی بیله دی ځای له نیولو څخه ونورو خواوته تګ امکان نه درلودی اوبیاد (Neghelshtal) دغره کوتل چه دهغه خواته ئې " دعقبی " پوخ سړک واقع ؤ قبضه کړی ددی مهم یرغل لپاره دترکانو دښپړواستحکاماتوله حیثه څخه وروسته ترسلاو مشوری : نفری پردرو ډلوباندی وویشل شوه لومړی ډلی ته دتلګراف دمزو په پریکولو ودوهمی ته دشپی دناڅاپه یرغل اودریمی ډلی ته دغرونو له سوریو څخه دفیرکولو وظیفی وټاکل شوی اوپخپله لارنس ته څارکول

اومراقبت ورپه پیخه شوه یوه شپه چه ئې دمراقبت په ترڅ کښې ترکان له چوکیداره څخه نیولی بیاترمنصبداره پوری په خواږه خوب بیده ولیدل ناڅا په ئې هغه دوهم ګروپ په ملګری سره یرغل پرورور چه خورا ډیر نفرئې ورووژل او هر ډول مالی نقصان ئې ور و رساوه مګرپه پای کښې ئې تندی وګرمی له یوی خواڅخه اودترکانو دنوو توپکانواو نوو توپوشلیك له بلی خواڅخه ماتی ته مجبورکړه خوسیاستاً به ئې هغوته داسی وضعیت ښکاره کاوه چه اوس به دغرو له سوریو اوکنډو څخه زمونږ نورنفری یرغل ورباندی ورورې لارنس چه ددې اړودړو په وخت کښې تندی ډیرپه تکلیف کړئ اودپښو دسوده کیدو له حیثه څخه ئې یوګام هم نشوای اخیستلای نوله مجبوریت څخه ئې ویوی لویی کرکنډی ته ډډه واچوله " اعدا " ګومان وکړه چې له بی غیرتی څخه ئې دلته ځان خپ کړئ دئ په خورا قهرسره ئې دطعنی په ډول ورته وویل : " وا وا ـ وا وا ـ عجیبی مسخری دی را ایستلی دی مونږ جنګ ته پاره وی او تا کرار سیوری ته څنګ اچولئ دئ که څه هم دده په مزاج باندی دی وینا بدتاثیروکړ مګرپه ښکاره ئی په ویړه خوله سره صرف دومره ورته وویل . دائې استراحت نه امرکوه څه وکړم ؟ " اعدا " جواب ورکړتا خو سره له ځوانی څه ونکړه اوس په ماپسهی شه چه په دغه سپینه ږیره سره دتوری په شرپ مځکه یا آسمان لړزومه کنه " ؟ دده داوینا دهغه احساسات پرجوش راوستل او (داعدا) ترقیادت لاندی ئې په خو راتهور سره دترکانو د پورته

خواپر نفریو باندی یرغل وروړی اوبیخي یې وکیمپوته ورداخل شول نورو عربو هم ددوی په دي یرغل سره له هری خوا څخه په چور وچپاوپیل وکړاوس نو (عقبی) ته دلاری دخلاصیدو امید یقینی شواوپه دی غیبی فتح سره دټولو زړونه داسی خوشحاله شوه چه دورځو ورځولوړی وتندی یې هیری کړي اوسره له دغوستونزو او زحمتو دیوي بلی نیژدي تانې دنیولو په فکرکښی شوه چه هغه هم خوراژر دلارنس په پاخه تدبیر او دزړورو عربو د موتو په زور سره په یوه یرغل ونیول شوه اوراسایی داتم دوادی لارپسې واخیستله په دي منطقه کښی به خلکو دالجي په هیله سره ګډون ورسره کاوه اوجمعیت ئي ورځ په ورځ مخ پرزیاتوب واوترکانوته چه له هری خوا څخه د ناکامیو سره مخ شو اوسره له نوی وسلې ئي هیڅ کارمخ ته نه تې نوځکه ئي په ((عقبه)) کښی مقاومت ونه کړای شو او د معنویاتو بایللو په حال کښی ئي دا ډول سخته ماته ومیندله چه هیڅ تصورئي نه کیږی . وایی دلته نو سربیره پرستړ یا باندی د فاتحو میړو وضعیت لوړی اوتندی داسی ورخراب کړئ وُ چه دنورورانډی تګ امیدهیڅ نه ورته کیدئ د ډوډی په عوض کښی به داوښانواومی غوښی هم په کافی اندازه سره نه ور رسیدلي خوسره له دي به ئي په زړوکښی د ((بعلبك)) د نیولو فکرونه غونځید له - فعال لارنس چه د دوی ددغه فکر نبه ګرمول غوښته اوپه دي رواداره نه وُ چه د رس. یاوسلي دکمبود له حیثه دی دا سلسله وشلیږی نوځکه ئي ډیر ژر سره له

ناروغی اوتکلیفو دیوه فوری امداد غوښتلو په غرض سره دمصروعمومی قوماندانی ته د سفرکولو عزم وکړ چه ضمنابه خپل دکاروبار راپور هم دهغو تر نظر تیر کړی او دایندہ خط مشی هدایت به ځنی واخلی وایی په دغه سفرکښی ئي اوه کسئه بلد اوښ والاهم له ځانه سره ملګری کړی ووچه د ((سینا)) په سووځونکی ریګ کښی به ده کله دهغوی داوښ مهارنیولی وٴ اوکله به هغوددہ داوښ مهارنیولی وُ ځوددغه یوعالم تکلیفواوزحمتوترزغملو وروسته سویزته چه له ((عقبی)) ځخه (۱۵۰) میله لیری دی نیژدي شول .

لارنس وایی - په دی ځای کښی ماله موظفو مامورینو ځخه دبیړی دتګ معلومات د تلیفون په ذریعه سره وغوښتئ هغو جواب راکړ:

((ترسبا پوری انتظار وکاږه)) مجبور شوم شپه می پردي غاړه باندی له ملګروسره تیره کړه په داسبادیوي ګړندی بیړی په ذریعه سره په دوو ساعتو کښی هغی غاړی ته پوری ایستل شوم هلته می دبعضو اشنایانو له طرفه ځخه تو د هرکلی وشو په دابله ورځ سهار د اورګاډی په ذریعه سره ((قاهري)) ته رهی شوم داسمعیلیي پرلوی جنکشن باندی جنرل (ویمیز) راسره مخامخ شونوموړی په لومړی پلاکښی ونه پیژندلم مګر پسئله پیژندګلوی ځخه ئي ښه خوږ مجلس راسره وکړاوراته وئي ویله پرون می دغلی اووسلی یوډک اوګوټ عقبی ته ولیږه دده دي زیری زماټوله اضطرابونه رفع کړه اوپه خورا خاطر جمعی سره

((قاهري)) ته ورسيدلم هلته اكثرو شناخته كسانو په دغه عربی جامه كښی نه پيژندلم اود يوه بدوی عرب گومان ئي راباندی كاوه يوه ورځ د جنرل (كليتن) واطاق ته بي اجازی داخل شوم هغه زماپه دی بي اجازی ننوتلوسره ډيرمتاثرشواودنه پيژندوله حيثه څخه ئي تندی ترش كړپه خوراقهرسره ئي راته وويل :

((زه خپل قيمتی وخت له يوه بدوی عربه سره نشم ضايع كولای)) ماپه ډيروضاحت سره په انگريزی ژبه جواب وركړآيازماله پاره لاهم وخت نه لرئ ؟ ددي وينا په اوريدلو سره ئي په ځيرځير راته وكتل دشناخته شك ئي راورسيدئ نوله چوكی څخه چست راوغور ځيدئ او په بغل كښی ئی تينگ ونيولم په خورا انكسارسره ئي ډيره معافی وغوښتله د لارنس دی لياقت اوكفايت ته چه په دومره لنډه موده كښی په يوازی سرسره دومره مهم كارونه انجام كړه دمصر گردولوړومنصبدارانوگوتې په غاښ كښی ونيولی - ترده دمخه يوبل جرنيل چه (اسن بای) نومیدی هم دغه ځای ته ددغه خدمت له پاره ليږل شوی ومگر هغه پرته له شيانو تولولو او يا فوجي انتظام څخه كوم بل اقدام ونه كړ.

يومنصبدار وايي تركانو زمونږ د گران ((لارنس)) د نيولو له پاره يوكافی مبلغ د جايزي په توگه سره تخصيص كړي و اوجاسوسانوبه ئي په هر ځای كښی په ډير وقت سره مراقبت كاوه مگر پاخه تدبير او.دوظيفی رشتين توب پرده باندی داسی او سپتيزه كلاراثر خولي وه چه د هغو هيڅ لارنه ورته

کیدله. د پائنامنټ دیوي نوی طریقي د ازموینی په سلسله کښی لازنس د ۱۹۱۷ عیسوی کال د ستمبر په میاشت کښی د (د هاوامداورا) د زیلوایی په الوزولو کښی خپل بشپړ لیاقت ثابت کړ په دغه ځای کښی ئې د یوه بم په بنخولو سره نه یوازی د اورګاړی انجن په هوا کړ بلکه هومره جانی او مالی تاوان ئې ترکانو ته ورواړاوه چه حد او اندازه نه لری د اکتوبر په میاشت کښی ئې دیوی بلی اورګاړی په الوزولو سره. دیرش ترکان مړه او اویا ژوبل کړه

د پورتنیو تاوانو په اړولو او یا د شمالی و جنوبی سیمو د لویو لویو ستیشنو د پټریو په الوزولو سره چه د بنمن ته دا ثابته شوه چه عربو په هر ځای کښی د مخالف بیرغ راته پورته کړی دی نو ځکه ئې په خورا بیړه سره ټولو محاذونه خورا ډیر مجهز عسکر واستوله او د اورګاډو د محافظت انتظام ئې هم په ممکنه ذریعه سره وکړ وایی تردې اندازی پورې له احتیاط څخه کار اخیستنه کیدئ چه بیله ساتونکو له جنډی ریلو څخه به ریل له خپله ځایه څخه حرکت نه کاوه خوسربیره پر هومره انضباط او انتظام باندی به لازنس له یوه داسی ځایه څخه نقصان ورورساوه چه ددوی به هیڅ فکرور ته نه وه بل به په دغو غلطو آوازو چه نن به پنځه سوه وسله لرونکی عرب پر فلانکی ځای باندی یرغل وزوړی او یا فلانکی ستیشن تر پټریو لاندی بمان بنخ شوی دی ساده ترکان سره مشوش او وارخطا کیدله.

د اکتوبر د میاشتی په آخر کښی که زمور د منځنی ختیځ فاتح
دیر موك دوادی د پله په الوزولو کښی چې د دمشق دزیلوایی
لیږ یې له حیفاسره وصلاوه او دتل الشباب (telell-u-shebad)
نومی ځایه سره واقع وه بریالی شو مکر سم له خپله پلان سره
خوئې پسله شپو، شپو بدخوابیو څخه د فوجیانو د اورګادو دوه
انجنونه په هوا کړه - دی وایی په دې پلاسفر کې له مرګه سره
مخامخ شوم خو پاك خدای څنی بچ کړم د سکنجو او پانو د
تکلیف سهلو ته به می ګوته په غاښ کښی ونیسئ له زلخوږی
څخه به می یوې ګولې دوډی ته سترګی لویدلې او له شپو.
شپو بدخوابیو څخه مې دماغي توازن خراب شو مکر په دغه
حال کښی به خدای ته پر سجده پروت وم او دغه شکر به مې ادا
کاوه چه و وجدان، وطن ،او خپل مقدس دین ته دې څخل نه
کړم
وروسته تر دغه سفر څومودې سخت ناورغه و بیا د دانیال دري
ته د څو تنو په مشری ولیږل شو هلته ئې په ملی جامه کښی تولې
حربی ځایونه ترپښو وکښل وایی یوه ورځ له ملګری سره د هغه
ځای په کومه کوڅه کښی تیریدئ چه ناڅاپه د شاله خوا څخه
دودریږئ رڼ پروشو ده غوښتله چه ځان د کومی خواته ګوښه
کړی مکر ملګری ئې د اشتباه د رفع په عوض سره مانع شو
ترکی سپاهیانو ته چه د دوی له هیئت څخه په زړو کښی پخوالا
څه شك پیدا شوی وه ځکه ئې تودی توډی پوښتنی څنی شروع
کړې خو له مجملو جوابو څخه ئې کومه نتیجه لاس ته ورنغله

دلته ئی دزړو اشتباوی یقینی شوی نوئې د حوالدار په امر سره په پوری وهلو ترلوړه مقامه پوری بوتئ هغو ته هم دده منطقی دلایلو په زړو کښنی څه شك پیدا کړ او د لاس ته راوستلو اطلاعاتو په اسناد سره ئې جاسوس وباله یو منصبدار چه په خورا قهر سره ئې برګ، برګ ورته کتل و خپل نوکری واك عسکر ته ئې داسی امر وکړ:- " ددی فاسق ماغره په سر کښنی ور اوبه کړه - دا ملعون ماوپیژاندئ چه د انګلیسانو په ټونګ سره ئې موږ ته په هر ځای کښنی د مخالفت اورونه بل کړی دی د داسی کسانو په پښتو خبرو سره باید ونه غولیږو اونه ئې پراسکیرلی حال باندی زړه وسوځو دوی زمونږ و ستاسی په زړونښکلی ځلمیان په خورا بیرحمی سره مړه او د هغو د ناویانو ماندینو او ګلالیو زامنو پر سروباندی یې د غم خاوری باد کړې " دې مهیجو ویناؤ د هغه عسکر احساسات داسی په بنورې راوستل چه کله به زمونږ د رشتینی خدمتګار (لارنس) په نس کښنی ورغورځید او کله به ئی په چپلاخویا لښتو سره پر مخ مخ واهه په دې سره چه به ئې هم زړه سور نه شو بیا به ئې له پانی او کندې څخه کار اخیستئ وروسته ترښه ژوبل کیدو او تکلیفو پر راوستلو ئې د بیهوښی په حال کښنی یوې منحوسی کوټې ته ارتاوکړ او دروازه ئې تینګه پسی قلف کړه شپه په دغه بیهوښی کښنی پرتیره شوه په دا سهار ئې بیا په پانو او کندو کښنی پښنی ورواچولې او زیات تکلیفونه ئې پرراوستله مطلب دادئ چه تر درو ورځو پوری ئې دغه شدادی وهلو دوام درلوډئ په داځلرمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ئې له ځانه سره د تینبتی تصمیم ونیوی او تر یوه لوړ
کلکین ئې په ډیر زحمت سره ځان لاندی راواچاوه پر کلکه
مځکه باندی ئې ژوبل بدن په داسی شدت سره ومونبت چه د
راسته لاس هډوکی ئې سره ریزمریز شوه او تریوه ساعت پوری
هلته بیهوښه پروت و بیا ئې په ډیر تکلیف سره په ځخیدلو ځان
له ودانیو ځخه لیری دیوی بیدیا ته ورساوه شپه ئې دیوی کر
کنډی بیخ ته د یو عالم بپری په حال کښی تپره کړه سهار په شنه
خړه د کیمپ لورته رهی شو
ای د هیواد د خدمت دعوه کوونکو!- په تشولاپو او یا پوچو
ادعاو سره څوك د وطن د مور حق نشی ادا کولای - دا حق د
لارنس غوندی میړه په تنها کوتلو او ژوبل بدن سره ترسره کیږی د
میړو تپرونه غواړی چه ددار رسی اویادتوپ ګولیولره سپرشی
که څه هم د ناروغی عارضی او یاد باران او واوری اوریدلو دری
میاشتی زمونږ ددی میړه په پلانو کښی سکته ګی راوستله مګر
سر بیره پردې باندی به ئې په استشاره سره د ریلوایی د پتریو
الوزولو او یا غلطو پروپاګنډو خپرولو کار جاری ووایی وروسته
تر روغتیا به همیشه له مرتبه پلان سره سم دکوم نړیدلی پله له
اړخه او یاد ریلوایی له الوزولو پتریو سره پټ و کله چه به د هغو
د تعمیر کار د موظفی عملی له طرفه څخه بشپړ شو او دتګ
وراتګ اطمینان به ئې مرجع ته ورکړه شو په دې وخت کې به یې
خپ چپ یرغل پر راوئ یا بد یې وروسول او یابه ئې په بم
وروالوزول په عین حال کښی به ئې مصر او عربستان ته کله د

بحر لـه لاری او کلـه د وچـی لـه لاری هـم سـفر کـاوه او د خپلـو پلانونو اقصات به ئې په هره ممکنه ذریعـه سره اصـلاح کولـه د بخت او اتفاق اطمینان ته ئې کرټ کارونه نه سپارل

په ۱۹۱۸ عیسوی سنه کښی و (تفیلح) tafileh ته دتګ په لار کښی لومړی و (کوریریا) او بیا تـر دروهفتـو مسلسـل کوچ وبـار وروسته د نوموړی سیمی جنوبی ګوښی تـه ورسیدئ دلتـه ئې د بعضو ټینګو اندایولانو په مرسته سره د (ترف) turf نومی ځای د ریلوایـی مشـهوره سټیشـن تـه سخت نقصـان ورسـاوه لیکـن پـر تفیلـح بانـدی ئې د موسم دنـه موافقـت لـه سـببه د یرغـل کولـو موقـع پیدانکـړه بیرتـه دی او ملګری خپلـو خیموتـه چـه دغـرو پـه لـوړو سـطحو کښی ئې نجتـی وې سـتون شـوه او تریـوی اوږدې مودې پـوری د هوا د مساعدت په انتظار سره هلتـه میشـت شـول یوه شپه چه آسمان صاف او د څورلسم سپوږمی د شاوخوا ټولـه غرونه او دښتونه روښانـه کړی وه ناڅاپـه د یـوې غونډی لـه شا څخه د توپکانو ډزی واورېدل شوې اود عربـو یـوه ډلـه دمـاتی پـه حال کښی مخ ددوی پر خوا راروانه وه - له وضعیتـه څخـه داسـی معلومیدله چه یولوی جمعیت پسی را اخیستی دی لارنس چه له لوړی څخه ددې حال مشاهده کوله نابیره ټې ګولی لـه پښو سره وچاودله خدای و چه کوم نقصان ورونه رسیدئ او ژر دیوې ګټې شاته خپ شو په دې وخت کښی هغه یرغـل راوړونکی سپاره پر دوډولو باندی تقسیم سوه چه یـوې بـه بنی لورتـه او بلی بـه کیـن لورتـه حرکت کاوه هدف ئې فقط د کیمپ خیمی نیولـی وی دلتـه

نو دده غړی وتنبتیدل مجبور شو سم له حربی سیاست سره ئې د
ملګرو یوې ټولې ته دښمنی خوا بلی ته ئی د کینې خوا او دریمې
ته ئې پر منځنی محاذ باندی د فیرکولو اشاره وکړه مګر سربیره
پردې باندی ئې تلفات یوسلوشلو کسو ته ورسیدل
که د هواد انقلاب اړودوړنه وای پیښ شوی نو د ټولو تپ کیدل
یقینی و مطلب ذادئ چه ددې طوفانی موسم دوام له یوې خو
څخه او د ملګرو بی ثباتی ئې له بلی خوا څخه په مقاومت کښی
څه تزلزل پیښ کړ نو ځکه (ابا- ال - لسان) ته د بعضو مشرانو
په سلا سره کوچ شو او هلته ئې د موسم تر بنه کیدلو پوری خورا
ډیر عرب د ترکانو مخالفت ته وپارول او ضمناً ئې نور نوی
نوی پلانونه وترڼ د پسرلی د موسم په پای کښی چه د هوا و
ضعیت لږ څه سم شو او د هغو بی همتو فوجیانو له زړو څخه د
لیدلو تکلیفو خاطرې محوه شوې بیائې پر (تفیلح) باندی یرغل
ورووړلو عزم وکړ په لار کښی کرنیل (جوانس) د مصارفاتو له
پاره پنځوس زره پونډه ورتسلیم کړه ددی کافی مبلغ له خوښی
څخه ئی ددی پلاد سفر ټوله تکلیفونه او د ملګرونا ځوانی
هیرې کړی له شوبك څخه د شاتوری اوښ پر شا باندی دیوه
اوښ والا په ملګری سره مخ د (تفیلح) پر خوارهی شو په لار
کښی به ئې په هر ځای کښی د ترکانو له ګماشتګانو او یابد و
عربو څخه تکلیفونه لیدله له ډیری سپرتیا څخه ئې کوناتی او
ورنونه داسی زخمی شوی وو چه بیخی به زهوب ځنی بهیدئ
کله به د غره د داسی څکی ته پورته شو چه پنځه زره فوټه به ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګوالی درلود او کله به و یوی داسی کندی ته شیوه شو چه بیخی به ئې د ختلو امکان نه وه اونښ د سوده توب له سببه نه تلی او اونښ والاهم د غوراز - راز زحمتو سره وارخطاکړنه ئې غوښته چه اضافه دی یو قدم ورسره واخلی مګر دده راز یو جګیوبه بیا تر یوه حده پوری بوتئ درشیدیی د کلی په یوه میلی کښی خو هغه اونښ والا برملا ښکنځل ورته کول اونښه ئې زړه غوښته چه حملی ورسره ووهی مګر د لارنس تټر ئې په ډیره بی پروایی سره تحمل کاوه کله به ئې لکه وړوکی په یوه شی او کله به ئې په بل شی خوشحاله کړ څو ددغه تکلیف او زحمتو په حال کښی یوه کوچنوتی کلی ته راورسیدل - د کلیوالو ښه سلوك او میلمه پالنی ددوی ستړ وتلو او ژوبل بدن ته څه دمه ورکړه له دې ځایه ئې د جنرل (الن بای) دلیك په اثر سره د (تفیلح) لار پرینښوله او د مصر و فلسطین د تګ په نیت سره مخ د "عقبې" پر خوارهی شو هلته د ملاقات په ترڅ کښی نومورې جرنیل د جرمنیانو او ترکانو د دوستی په ټرون سره ډیر متاثر ښکاریدئ. او پسله دې څخه ئې داتحاد یونو کامیابی بیخی محاله ګڼله مګر لارنس دده دا ټولی ناامیدی په امید سره تبدیلی کړی او مجبوری ئې کړ چه "عقبی" ته به خپلی مرستی په هره ممکنه ذریعه سره دوچنده کوی

د بلی پلا مشاهدې په ترڅ کښی له "عقبی" څخه د سوو کالونو د بې حسی کوچ ولیدل شو د ریګو پرکوټو باندی چه د عربو له وادی څخه بیاد بحر تر ساحله پوری اوږدې وی دتورو کږدیو په

عوض کښی بنکلی . بنکلی کیمپونه ولویدیز پلوته د الوتکو له
پاره یو وړوکی میدان هم جوړ شوی و په بحر کښی
دوړو کښتیوتګ و راتګ او د مالو پورته کولو کښته کولو جم و
جوش و او هر لیدونکی ته یې ددې ځای د روښانه ایندې امید
پیدا کاوه د انګریزانو سلو تنو سپاهیانو د جبه خانی او نورو
اسبابو ساتنه پخپلو رسمی جامو کښی کوله د توپکانو او نورو
وسلو د ترمیمولو کار په خورا پیړه جاري و ځینو عربو به نوی
توپکان اخیستل او ځینو به هغه خپل زاړه خوښول په ګوویریا
کښی یوه نوې عسکري چونۍ ودانه شوی وه د "عقبی" او "اتم"
دوادی سړک فراخ شوی او پوخ شوی و د (ګووریی) چونۍ لاپر
هغه پخوانی حال باندی وه د ښار د اوسیدونکو و ضعیت څه
تغیر کړی و اما د لیرو ځایو خلکو لا هغه زوړ مسلک چلاوه
نامانوسه شیان به ئې نه خوښول د نیژدو شیانو اصلیت به ئې په
مشاهده او دلیرو دابه ئې په ننښه کولو سره معلوما وه
یو لیکونکی وایی په دغو ځایو کښی هرانګریز مجبور و چه د
ځان د ساتنی په غرض سره څلویښت کسه زړور وسله وال عرب
نوکران کړي ولی چه پروسله باندی مین خلګ غیر له دی خلګو
څخه مانه ولیدل او نه به ئې ووینم د هریوه په اوږو کښی ئې دوه
توپکان شره له لسو دولسو قطارو کارطوسو ضرور لیدل کیده
د لارنس ترتګ وروسته که څه هم په دې ځای کښی عمرانی
چاری مخ ته ولاړې اما د ویلو وړ جنګی اقدامات ونه شوه -
"جنرل الن بای" له یوې خوا څخه دانګریزانو دهر محاذ په

جنګ کښی د نقشونه تطبیق. اوله بلی خوا څخه د اورپا دتاوده
جنګ منبتلو دې ته اړیوست چه تر درو میاشتو پوری اقدامات
وځنډوی او خپل نفری د صلاحیت لرونکی مقام له حکمه سره
سم د مصر او فلسطین له نفرو سره یو ځای غربی محاذ ته
ولیږی. وایی د اتحادیانو قوت ځکه چه په دې وخت کښی
یوازی د عربو په معمولی انقلاب پوری منحصر و نو د حربی
سیاست له مخی په شرق کښی د ترکانو ماتی د غربی محاذ
ددښمنانو معنویاتو ته تزلزل پیښه ولای شوای او زمونږ د نفریو
اقداماتوته فرانسه کښی کوم مانع نه پیداکیدئ
وایی لارنس ددغه سیاست په پیروی سره د خپلو پلانو تطبیق ته
ښه ترا متوجه شو او د مختلفو محاذو اداره ئې پر خپله غاړه
واخیستله یوه پښه به ئې تر عربستان پوری وه او بله به ئې تر
فلسطین او مصر پوری ، مګر په عین حال کښی ئې "دمشق" د
تولو جنګی کار روائیو کلی ګنله او هر وخت به ئې دا اظهار
کاوه چه ددې ښار فتح د تولې شرق فتحه ده -
یوه منصدار راته وویل چه جنرل (الن بای) د بشپړ اعتماد له
مخی تولې مهم کارونه لارنس ته سپارلی وه - او د ده بې سلا ئې
یو جز ئې اقدام هم نه کاوه د ستمبر د میاشتی په لومړنیو ورځو
کښی نوموړی جرنیل د هغه په مشوره خپلو فوجیانو ته سم له
نقشی سره د حفظ ماتقدم له پاره داسی هدایت ورکړ - ((څه
نفری دی تر دوهم امره پوری دونو شاته پټ شی و جریلوته
نیژدی د حجاز دریلوایی دلین دساتونکو د تشویش او وار خطا

یی له پاره دیوی نوی چونې په ودانولو کښې معنویاتو باندی
لویه اغیزه کوی دا تدابیر صرف ددې له پاره دی بالفرض که
ددښمن الوتکی په کوم وخت کښې زمونږ و خواته راوالوزی نو د
نوموړی چونې او سیدونکی به داور په دود اوپه ونو کښې پټ
شوی نفری به د توپکو په پرله پسی ډزو سره فضا تاریکه او
مغبره کوی دا چل که څه هم په حربی چلو کښې یو زوړ او
متروك شوی چل و مګر په دی وچه بیدیا کښې ئې د بی تدبیرو
ترکانو په مقابل کښې حتماً نتیجه ورکوله لارنس چه د ضروری
کارو داجرا په سلسله کښې کومی نامعلومی خوانه تی نو ئې
کوم میجر ته د شریف د فوج اداره په موقتی صورت سره
وسپارله او حتماً ئې د څولینود د پټریو الوزولو هدایت هم ورکړ
دغه میجر سم له هغه هدایته سره یوې خواته په دری ورځنی
سفر رهی شو مګر هلته د عربو مشرانو دې جواب چه موږ د
بدوانو بی مرستی ستاسی مرامونه مخ ته نشوبیولای ډیر
مشوش کړ مجبور شو چه په هو ممکنه ذریعه بدوان له ځانه سره
ملګری کړی ګوندی په دې چل سره ئې فیصل او آمرینو ته
فعالیت معلوم شوی او له آینده عتاب او خجالت څخه ئې
وژغورل شی "نوری" نومی بدو غوښتل چه دده له دې سرا سیمه
حالت څخه استفاده وکړی نو ئې د خپل قوم د حاضرولو پیښ
نهاد دسلو اوښانو د ورکولو په شرط سره وکړ میجر چه ئې په
چل د مخه لاپوه شوی و ځکه ئې داوښانو او کجاو دنه موجودیت
په بهانه سره تر ځان تیر کړ - انګلیسان او عرب په سیاست

کښی د زاړه و ملامشوم نسبت سره لری نو آیاد استاسی وزړه ته
لویږی چه د سلو کالو تجربه کار سړی دی د پنځو ورځو ماشوم
خطاباسی - او یادی دپیسو په مقابل کښی کوم مشکل کار
سرته ونه رسیږی مطلب دادی چه څورلس ورځی د کوچیدو په
تصمیم کښی ځنډ راغلی په پنځلسمه ورځ د حملې تول
ضروریات مکمل شوه او سبا ته به د مقصد لورته کوچ وبار
کیدی چه یوواری د ځینو مفسدینو په عزم کښی سستی راغله
او د خورا ډیرو پیسو غوښتلو بهانه ئې رابرسیره کړه میجر
مجبور شو د هر یوه په خوله کښی ئې څه زهر ورواچوله اوله
دوی سره ئې پردې فیصله وکړه چه بله پلا به داسی بیځایه
غوښتنی نه کوی مګر بی ترپې اوومې خلګ کله د عهدو بیمان
پاس ساتی یاله خپلو ویناو څخه شرمیږی په داسبا بیا هر یوه
ځان پریوه اړخ باندی واچاوه او دمشرانو په ذریعه سره ئې
خواهش وکړ چه انګریزان دی زمونږ د عزت نفس پاس وساتی او
داسی نفیس لباسونه دی را ته تهیه کړی چه تر هغه نفیس نه وی
- دا پینش نهاد ئې هم ومنل شو او په دا بله ورځ ددوی په ذریعه
سره یوه داسی سپکه حمله وشوه چه هیڅ نتیجه ئې ورنګړه له
دی لیکنی څخه به ممکن تاسی ته دا معلومه شوی وی چه "
لارنس" ددی بی سروښکړه قوم د څه ناشودو ته تیر سپر کړئ او
د تکلیف شپی وورځی ئی ورسره تیرولې سر بیره پردومره
زحمتو باندی په کوم وخت کښی د سست عنصرو انسانانو په
څیر سره د ناامیدی اظهار او یا نوره شکوه ځنی ونه شوه

لارنس د بسرکاری اونبن والاو په ملګری سره بیرته عربستان ته
ستون شو په لار کښنی به یوه اونبن والاو بل اونبن والا ته غوږ
نیژدی کړپه پس پسی به ئې سره وویل هغه لارنس نومی انګریز
دغه دی چه ترکانوئې پرسر باندی دلسوزرو پوندو جایزه ایښې
ده چاوچابه بیا په ډیر حیرت سره ږدې ورته کتل وایی د غیاب
په ورځو کښنی د ذکر سوی خرابی په وضعیت سره ډیر متاثرو نو
ځکه ئی خپل معاونان فوراً و
(ابا- اَل - لسان) ته ورووبلله او په دې موضوع باندی ئې
څوورځی مسلسله مشوره ورسره وکړه دا هغه ورځی وی چه
حسین میر جعفر پاشا په جنګ کښنی ګیر کړی او دزامنو او پلار
په مابین کښنی پردی شخړه باندی مخالفت پیدا شوی وٴ او په
کاغذیا تلیفون کښنی به ئې یو د بل ته سپکی و نالایقی ویلې
دې اقدام ته له هره حیثه څخه مورِ یو معقول اقدام نشوویلای
ولی چه ټولو فوجیانو د یوې مهمی حملی کولو له پاره صفونه
ترلی او د مشرانو امر ته منتظره وه دا هغه حمله وه چه لارنس
ډیر ورته خوش بینه و اما د ذکر سوی واقعی د پیښدو په اثر
سره پوره شپږ دیرش ساعته ټال شوه وایی ددې یرغل د کوچ و
بار مخی ته په اول کښنی خورا ډیر مشکلات واقع شوه مګر په
پای کښنی ئې انجام په ډیره اسانی سره په لنډ صورت وشو
مستربورن لیکی چه په دی پلا کښنی به مصریانو - عربو . او
ګورکهو ته سم ددوی له غوښتنی سره خواړه پخیدل او ویشل
کیږی یعنی په هیڅ وخت کښنی د شکایت کولو موقع په لاس نه

ورته میجرنیګ خوار د حمل و نقل د انتظام په لار کښې له
زښتو ډیرو مشکلاتو سره مخامخ و ولی چه له اسبابو څخه ډکی
ګاډی لوړی ته د انجنو په زور سره نه شوای ختلای او د خلګو
وپـــوزی وهلـــو تـــه ئـــې ضـــرورت درلـــودئ
په دی پلا سفر کښې لومړی (حفر) نومی ځای ته وکوچیدل چه له
(ابا - ال - لسان) څخه ئې شپیته میله واټن درلودئ دلته د
خلګو د غونډیدلو او نورو ترتیباتو نیولو له پاره لږ څه ټال شوه
بیائې نو د (بیرارزق) وخواته چه یو سلو شپیته میله له دې ځایه
څخه واټن لری مخه وکړه دا منطقه په نقشه کښې د نخلستان په
شکل سره ښودل شوې وه مګر په حقیقت کښې یـووچ ډبریـن
ډاګ و د چینی په اوبو ئی نه د انسانانو او نه د حیوانانو پوره
ګذاره کیدله دلتـه بیـا د میجرینګ فعـالیت او زحمـت کـښې
دیادونې وړه چه د اوښانو ناپوه سپاره ئـی د بدرګې په صورت
سره وټاکلو ځایو ته رسول ولی چه د بدرګه والـو وجود د جګړې
دفـن له نقطه نظره څخه زښت ډیر اهمیت لری او ددوی پـه نـه
وجود سره لښکر مخ ته نشـی تلای همدغـه سبب و چـه ددغـو
نفریو په غفلت سره زمونږ منظم فوج له ناکـامی سره مخامخ شـو
همدغه (ارزق) نومی ځای چه په دی پـلا حملـه کـښې ئـې پـه
موقتی صورت سره د مرکز حیثیت پیدا کړی و لـه - انګریزی -
هندی - مصری - عربـی او فرانسـوی لښکـرو څخـه ډک شـو -
لیوی ویشتونکو توپو - جنګی موټرانو - د لرګوګاډیو - په سوو
اوښانـو او دووالوتکـو هـم د اسـتعماریت خوښوونکو ترکـانو پـه

مقابل کښې صفونه پکښې وترڅ "شریف" د وسله والو ځلمیانو (۴۵۰) ډلی د مخه لاورته رالیږلی وي لارنس اوَ نورو ملګرو ئې ددی وروستی جنګ د ترتباتو په لار کښې له زښت ډیر فعالیت څخه کارا خیستی او هری خواته به ئې سره ځغستل کله به ئې له جاسوسانو څخه پټ حالونه نیول او کله به ئې پخپله کشفیات سره کول یعنی د هغو د الوتکو - نفریو - او اوښانو حال ئې دم په دم درلودئ په داسی حال کښې چه د دښمن د مکملی آمادګی خبرونه له هری خوا څخه راورسیدل نو د کرنیل (جوانس) او میجر (فیرلی) په خواهش سره د مقدماتی ترتیباتو له پاره څو ورځی مسلسل کنفرانسونه ترتیب شوه چه په هغه کښې لارنس د خپلی منصوبې ترتوضیحاتو وروسته د جنګ په وروستی خطره سره ګرده حاضرین خبر کړل او دا ئې هم وویل چه تر دې پلا ناکامی مورڅ تولو ته مرګ ښه دی "مرفی" او "جویر" نومی طیارو وانان اظهار کوی چه د دسمبر د میاشتی پر لسمه نیټه باندی زمورڅ الوتکی په امتحانی صورت سره په هوا شوې جرمنیانو هم مقابلتا خپلی الوتکی والوزولې په فضا کښې یوسپک جنګ ومښتی چه په نتیجه کښې ئې زمورڅ یوې الوتکی ته سخت نقصان ورساوه مګر د پاك خدای په فضل سره مځکی ته سالمه را کښته شوه

تر دغی سپکی هوایی خطری وروسته لارنس سم له پروګرامه سره د مصریانو ، اوګورکهو نفری په موټرانو کښې د ریلوای د پټریو لوزولو په غرض مخ د درې پرخوا جډ وعمان ته نیژدی

واقع ده ولیږل اما متاسفانه د ترکانو تنخواه خورو عربو د یرغل
کولو موقع ورنه کړه مګر په عوض کښې ئې د لرګو د ګاډیو
سپرونه یوازی دریلوای پټرۍ بلکه ګرده پلونه داسې ورخراب
کړه چه هیڅ د جوړیدو امکان ئې نه درلودی په عین حال کښې
الوتکو هم د دښمن پر مخاذو باندی درانه بمونه وغورځول او د
اوښانو سپرو د دمشق د تلګراف او تیلفون مزی ټول و شلول او
څو ځایو ته ئې سخت نقصانونه ورسول د (نایپ) د لیږ پټرۍ
الوزونکو ته د ژر یرغل امروشود (مزریب) د محاذ نفریو هم
پخپل کار پیل وکړ د بښمنان چه د دې مسلسل فعالیت په اثر
سره وار خطا شوه نو ځکه به ئې په هر ځای کښې خپله قوه
دوچنده او دری چنده کوله لارنس چه د لویدیز ریګستان په
علاقه کښې په سوقیاتو یوخت و ناڅاپه ئې یوه ګولۍ له پښو
سره وچاودله چه د هغې په چرو سره سخت زخمی شو مګر له
فعالیت څخه ئې لاس وانخستئ او په نورو ملګرو کښې به ئې
هم د میهجو خطابو له لاری څخه د فعالیت حس پیدا کاوه
کپتان پیک او د شاهی اوښانو سپرو هم په جنګ کښې خپله
سپارل سوی وظیفه په ښه صورت انجام کړه او د خپل تعرض په
پنځه میلی کښې ئې - دریلوایی پټریو - دتلګراف مزو او لویو
لویو پلوته سخت نقصانونه ورسول د بیرته راستونیدو په وخت
کښې لارنس سره له نفریو ورسره یو ځای شو او ددښمن د
الوتکو د ویشتلو زیری ئې پروکړ

میجربارتر وایی - په لومړی څل کښی چه له د غو الوتکو څخه یوه الوتکه سخته نقصانجنه شوه نو نورو ملګرو الوتکو ئې زمونږ پر موټرانو باندی بیدریغه بمونه واورول دې درنی بمباری لازنس ته دیوی بلی الوتکی د اضافه توب فکر پیدا کړ نوئې یو - احتیاطی پیلوټ سره له څوکسو د (ارزق) لورته ولیږه اما په لار کښی د ترکانو د مشین ګنو ډزو هغو ته دوړاندی تګ موقع ترمرکزه پوری ورنه کړه نو ځکه ده د مجبوریت له مخی له بلی لاری څخه ځان د مقصد ځای ته ورساوه هلته ئې تر هر څه د مخه موټرانو ته د محاذ پرلور د حرکت امر ورکړ او پخپله دیوه وران سوی پله د بیرته ورانولو په هیلې سره په یوه پټ ځای ننوتی د اپل د میجر شامپای د نفریو په ذریعه سره د مخه الوزول شوی و مګر په دی پلا کښی د پاخه فکر څښتن سر بیره پر الوزولو باندی خورا ډیر مالی او ځانی تاوانونه هم مقابل طرف ته ورواړول

د لازنس د غیاب په زمانه کښی به د دښمن د الوتلو د الوتکو په وخت کښی فوجیان د مځکی په کډه هلو او د غرو په غارونو تلی اوښان به ئې دوری همیسته سره تیت و پرک کړه مقصد دادی چه غیرله د غومدافعوی تدابیرو څخه ئې بل د ویلو وړ کار ونکړ بیغمه به د کړدیو سیور وته ناست وو خپل شرابونه و کبابونه به ئې نوشجانول ددغی میاشتی پردوه ویشتمه نیټه باندی لازنس د یوه قاصد په ملګری سره د الوتکی په ذریعه له ارزق څخه فلسطین ته ولاړی او هلته ئې تریو لړ کنفرانسو وروسته دری

الوتکی له ځانه سره راوستلی په هوایی ډاګ کښنی چه ئې د خوړو په وخت کښنی حاضرینو ته د جنرل (الن بای) د اقداماتو راپور اود فیصل د هدایاتو لیک اروا وه ناڅاپه دوی نابلدی الوتکی ختیځی خواته ولیدل شوې ده به لاخلکو ته د خپریدلو او الوتکو ته د الوتلو امرکاوه چه هغو د بمو په اورولو پیل وکړ خدای و چه دننبان د خطا کیدو له حیثه ئې کوم مالی او ځانې نقصان ونه رساوه او د بریطانیی ګرندیو الوتکو تیښتی ته اړایستلی په هغه لیك کښنی چه د مخه ئې یادونه وشوه فیصل ددې ځای د منصبدارانو له فعالیت او عربو له زیارکښنی څخه ډیر تشکرکړی او د جنرل (الن بای) وړاندی تګ ئې د فرات په هغه خوا کښنی ستایلی و

مطلب دادئ چه وروسته تردې واقعی نو په هر ځای کښنی د نومورې لیك او نومورې راپور په متعلق سره له لارنس څخه مسلسلی پوښتنی شروع شوې یوه ورته وویل : " پسله دې څخه به ستاسی دیرغل هدف کوم ځای وی ؟ "

ده جواب ورکړ : " که می د مشق ونیوئ ګویا د تول منځنی شرق بام ته وختلم " بل پوښتنه ځنی وکړه : " جنرل (الن بای) به ستاسی سره نوری څه مرستی وکړی ؟ "

ده ورته وویل : " د خوړو او پټرولو رسول به د الوتکی په ذریعه سره کوی " د مازدیګر په مهال باندی وروسته تر د غو مناقشو او سیاسی تبصرو په داسی حال کښنی چه دوی به سره ولاړیدل درې الوتکی ډیری لورې ولیدل شوې چه یوه ئې معلومیدله او د

هغو نورو دووئې تش غړومبی اړویدل کیدئ - داد انګریزانو هندلی پیج (Handly page) ډوله الوتکو وې چه د ډیری لوړی څخه ئې خپلی نخښی بمبار ډولای شوای جاهلو عربو به یوه و بل ته سره ویل هغه دی د شیطان د خاچنو پلرونه راغلل

د دسمبر پر ۲۸ نیټه باندی یوه فعال جاسوس لارنس ته د ترکانو د عمومی پله د مرمت کولو خبر راوړ ده هم سم له دې خبره سره ژر خپل تکړه ځلمی پرور وبهول چه په نتیجه کښی د مقابلی خوانبه ډیر نفری سره ژوبل او د ذکر سوی پله تیران ئې پای پاکه وروسول وایی په دغه شپه زمونږ هندلی پیج ډونر الوتکو پر "مفرخ" باندی هم بنه درنه بمباری وکړه تاسی ته دی معلومه وی چه په ترکانو سره له عصری وسلو دا ډول ماته کښیوتلې وه چه د دمشق او (دیری) تر نیژدو حدو پوری ئې د وړو عربو مخ نیوی ننوای کولای بل د جنوبی سیمو فوجیانو د "تایب" او "مفرخ" د منځنی حصی پرکیمپو باندی هسی ګولی واوړولی چه له اوسیدونکو څخه ئې د پټیدو ځایونه ورک شوه د "غزالی" او (غذرا) خلګو خوله یوه مخه څخه وسلامی کیدو ته ځانونه جوړول غیر له دې څخه د تلګراف د مزو په شلیدلو او مهمو ستیشنو په خرابیدو سره د نورو محاذو ترکان هم ډیر وار خطا شوی وو چه هیڅ د مقاومت طاقت نه و پکښی پاته

د ستمبر د میاشتی پر ۲۹ نیټه باندی چه لارنس داوبو د لړتوب په نسبت سره لښکر شیخ سعد ته کوچاوه په لار کښی له هری خوا څخه بنه شدید یرغلونه پروشوه مګر ده پخپل پاخه تدبیر

سره داسی تر شا ووهل چه هیچا ئې تصور نشوای کولای دلته نو
له یوې خوا څخه د کرمې او له بلی خوا څخه د تندی او لوږې له
اثره د بعضو عربو په تندیو کښې د نامیندې آثار څرګند شول
مګر په بنکاره ئې د لارنس له مخه د هغو اظهار نه کاوه چه دې
وخت کښې خدای و چه د الوتکی په ذریعه سره جنرال "نیرومو"
دیژن د نیژدی کیدو خبر راورسیدئ او د ټولو په زړو روحونه
ننوتل - بل په دې وخت کښې لارنس دترکانو د فوج د نیژدیکت
په اثر سره ټوله مشران سلا او مشورې ته راوبلل وروسته تر یو
لړ ویناو ئې په بعضو پروپاګندې خبرو سره دوی غولول او ډاډې
هم ورته واضحه کړه چه موږ ته د ناکامی تر څوړندې مغزې مرګ
په زړها واړه بنه دی تکلیفونه تل د میړو محی ته راځی نالش او
شکوه خود سپیو او بی ثباتو خلکو کار دی تاسی چه زموږ عرب
یاست او کارنامې مو په تاریخ کښې په زرین لیک سره لیکل
شوی دی نو آیا داسی ژر بی حوصلی کیدل درسره مناسب دی؟
دی مهیجو ویناو له یوې خوا څخه او د زړه سختو ترکانو
بیرحمانه سلوک له ماشومانو او ښځو سره له بلی څخه د دوی
احساسات بنه ترا په بنور راوستل په داسی حال کښې چه له هغو
ظالمانو څخه به ئې د خپلو د غو مظلومانو دکسات اخیستلو
کوم بندوبست تاړه ناڅاپه "شیخ طلال" پر آس باندی سپور
راغی او د خپلو کلیوالو په تباهی سره ئې د دوی زړونه بنه
ورزخمی کړه په عین حال کښې ئې د لغاز په صورت سره دا هم
وویل (زموږ ماشومان دی په نیږو پیل کیږی او سیاه سری

مودی د غم کور بل وهی تاسی خپلی چرچی او د استراحت خوبونه کوی) بیرته په ډیر غضب سره بیله دې چه نور سوالو جواب دی وکړی د قوم خواته ستون شو

دې ناوړه وضعیت لازنس ته زښت ډیر قهر وروستی او د انتقام اخیستو او ریې تر عربو لاریات په زړه کې بل شو - پسله سلا او مشورې څخه ئې خپل فوجیان دستی پردرو ډلو باندی وویشل او هری ډلی ته ئې امر ورکړ چه دې پلا جنګ کښی به په بندمند سره اکتفانه کوی د سپین ږیروالی . وړوالی . او سیاه سرتوب پاس به هیڅ نه ساتی فقط هر یو چه ئی په لاس درته ددغو بیوزلو ماشومانو او ښځو په څیر سره ئې په بدرنګ کوی سم له دې امره سره کین کښنو عربو له دروخواو څخه پردښمن باندی داسی یرغل وروړ چه ددې انقلاب له منبلو څخه، ئې بیاتر اوسه پوری ساری نه درلودئ وایی د ترکانو په وینو سره ئې د هغه ځای تولی ډبری سرې کړې او دبندیانو په قتل عام سره ئې د هر یوه اینه یخه شوه په دې وخت کښنی نو په دوی کښنی د اضافه مقاومت توان نه و پاتنه شوئ مګر د جنرل (ګری ګوری) فوجیانو ئی ښه ملاوتړ له او د (دری) په منځنی سیمه کښنی ئی ددښمن د تول فوج مخ ځنې وګرزاوه په د غه یرغل کښنی لازنس له یوی خوا او مسلمان له بلی خوا څخه ښه فعالیت کاوه پر دښمنانو باندې محکه یوه الغه وه په سمه کښنی به یوی ډلی او په غرو کښنی به بلی ډلی حملی پرکولې د ستمبر پر ۲۸ نیټه باندی (دیره) پای پاکه ځنی ونیول شوه او "دمشق" را ساتر

تعرض لاندی شو غیر له یوه وړوکی کلی څخه ئي بل دتیکاو څای نه درلودئ

اوس نو زمونږ په سوق الجیشی پروګرام کښی غیرله د مشق څخه بل څای نه و پاته او بل و هریوه ته دا متیقنه وه چه دنومورۍ بنار نیول د ترکانو دځپ څپانده وضعیت او استرلیائی او انګلیسی فوجو د تودې مسابقی له حیثه په سل کښی سل امکان لری

لارنس وایی په خورا سرعت سره و دمشق ته نیژدی شولو هلته موولیدل په فضا د ترکانو د ګدامو د سوځلو په اثر سره تك تور دودنیولې وه له بعضو ځایو څخه لاد اور لمبی پورته کیدلې په بنار کښی یو تورشخول و د شاوخوا وګړو دآزادیدلو په نسبت سره خوښی کولې او دمشرانو شکریه به ئې کله په دعا او کله په چچکو سره ادا کوله

د ستمبر د میاشتی د دیرشمی نیټی په سهار لارنس وروسته ترخونړی جنګ نومورۍ بنار ته داخل شو بناروالو ئې په ډیره ګرمجوشی سره استقبال وکړ ناصر او نوری ترده دمخه بنار ته داخل شوی وو د عربو ملئ جنډی پر حکومتی مانی باندی ورپول شوه د ترکانولوی حامی عبدالقادر نومی عرب سره له وروره ځان بیله شرطه تسلیم کړ وروسته د فتحی تر مسلسلو جشنو خلګ په خورا اطمینان سره پخپلو کارو بوخت شوه او خپلو خوا خورو مشرانو ته ئې د زړه له اخلاصه دعاګانی وکړې

د مجرمینو محاکمه علنی شروع شوه د اکتوبر د میاشتی پر

درویشتمه نیټه باندی جنرل (الن بای) د مشق ته سره له بشپړو اختیاراتو راولیږل شو هغه پخپل لاس سره د شام د زمری صلاح الدین (ایوبی) پر قبر قومی جنډۍ ورپوله او دهغه پاك روح ته نی دعاوی وکړی

د ۱۹۱۸ عیسوی کال د اکتوبر پر (۳۰) نیټه باندی چه ترکانو د اتحادیانو ټول شرطونه بیله کوم قید و شرطه څخه ومنله نو خکه د نومبر د میاشتی پر (۱۱) نیټه باندی د جنګ د بندیدلو اعلان وشو سم له دې اعلان سره لازمنس نه یوازی له خپلو مقبوضه ځایه څخه و کوچیدی بلکه د وظیفی د سر ته رسیدو له حیثه څخه بیخی انګلستان ته ولاړۍ اوله هغه ځایه څخه پاریس ته د صلحی کنفرانس ته د بعضو توضیحاتو له پاره وغوښتل شو هلته دد کوښښ وکړ چه د عربو او شاه حسین پکښی خیر وی مګر هغو بې انصافانو نښی حاصل خیزه مځکی پخپلو منځو کښی سره وویشلی او د عربستان وچ ریګ ئی و دوی ته ددې هومرو ستونزو او زخمتو په بدله کښی ورکړ که بیا هم لازنس دو نستین چرچل په ذریعه سره کوښښ نه وای کړی فیصل ته د عراق د تش نامه پاچهی هم نه رسیدله وایی په دې کانفرنس کښی فیصل په شاهانه شان و شوکت سره یو پرجوشه تقریر هم وکړ چه د بعضو انګریزانو د اګومان شو چه د قرآن د کوم سورت تلاوت کوی د لازنس چه ددې مهم خدمت په زمانه کښی له علم سره علاقه شلیدلې او بعضی نیمګرتیاوی ئې درلودې نو له دې سببه څخه دوهمه پلا اکسفورډ کالج ته داخل شو ضمناً ئې د

عربو د بغاوت د تاریخ په لیکلو سره هم پیل وکړ تاسی ته به معلومه وی چه د انګلستان حق پرسته زمامداران د هر چا د خدمتو د پاره قدر لری او سم له خدمته سره دوچنده معاوضه ورکوی نو ځکه ئې د دی خدمتګار د لوړو خدمتو نقدی جایزه هم هیره نه کړه او زمونږ د ګران ټولواك په مبارك لاس سره وروسته تر زیاتو قدردانیو ورتسلیم شوه لارنس ئې په شکریه کښی وویل زه خپل خدمتونه د وطن پر حقیقی مور باندی نه خرڅومه او تر هر رنګه لوړی جایزی ستاسی رضائیت ماته لویه جایزه ده

وایی د لارنس قدردانی په امریکا کښې هم ډیره کیدله او لیکونکو به ئې پر خدمتو باندی بیلی بیلی . بیلی تبصری کولې همدغه سبب و چه د (وس ګاردن) په سینما کښی د عربی انقلاب په فلم کښی د لارنس خدمتونه په ډیر جذاب صورت سره وښودل شوه د انګلستان دې لوړ خدمتګار به د فراغت په وخت کښی تل سیاسی کتابونه مطالعه کول او کله به ئی له مشهور ناول لیکونکی (تامس هاردی) سره علمی مباحیثی کولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ برخه

(لنډیز)

لارنس په شاهی پوځ کی برتي شو

لارنس په ۱۹۲۲ عیسوی کال کښی په شاهی هوایی فوج کښی برتی شو د ۱۹۲۵ کال د اګست په میاشت کښی ئې د خدمت موضع ورتبدیله کړه او نوم ئې له لارنس څخه په "شاه" سره و او نښتی په سرحد کښی د "سید کرم" الفاظ هم پوری ملحق شوه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر په میاشت کښی وروسته تریولږ نوږو خدمتو هندوستان ته ولیږل شو په کراچی کښی د هومر د درامې د ترجمی په نسبت سره چه د بعضو امریکا یی منابعو له طرفه څخه فرمایش ورکړه شوی و تال شو بیائې د خیبر میرام شاه نومی ځای ته سفر وکړ او هلته ئی د سرحد د بنې هوا په نسبت سره استوګنه غوره کړه دا هغه ځای و چه زړورو اوسیدونکو یې خپل زړورتوب او میړانه په سکندر غوندی مقتدر تولواك لاومنله او دوراندی تګ اجازه په توله هند کښی خپره شوه او خلکو پسله دې څخه د هوایی فوج دیوه معمولی سپاهی په سترګو نه ورته کتل بل په دې تشه افواه سره له یوې خوا څخه د افغانستان حکومت ته سخت تشویش پیداشو او له بلی خوا څخه د سرحد ډنډورچیانو لیکونکو غلطو پروپاګنډو ته ملاوتړله په اخبارو او یا مجلو کښی به ئې د قلم په تیره څوکه سره سخت ، سخت وارونه پرکول د کابل په دربار کښی زمونږ سفیر د هغه حکومت له دغوپوښتنو څخه چه ستاسی په فوج

کښې داسې زبردسته سړی ولې د معمولی سپاهی په حیث سره
کار کوی یا د بریطانیې دولت آیا دا جاسوس و سرحد ته ددی له
پاره رالیږلی دی چه زمونږ پښتنو په منځ کښې دبدبینې
درزواچوی او بیا مود استعمار په منګلو کښې ګیر کړی سخت
تنګ شونو څکه ئې لنډن ته د خواشینی څو متواتر لیکونه
واستول او ټینګ خواهش ئې وکړ چه یادی ددې افواهو او
توهماتو تردید په معقولو د لایلو سره وشی او یادی فوراً لارنس
د سرحد له خدمته څخه ایسته کړه شی
د انګلیستان صلح دوسته حکومت له افغانستان سره د نښو
روابطو د ټینګولو په ملحوظ لارنس په ۱۹۲۹ عیسوی سنه
کښې دیوې میاشتی له پاره مرکز ته وغوښتئ او هلته خپلو
اخبارو دده په پاره کښې د دنیا بعضو منابعو د اشتباهاتو رفع
په ملحوظ سره له دارالعوام څخه لاندنی پوښتنې وکړی

۱ - د فوج د برتی کولو په خپل کښې ولې "شاه" د کرنیل
لارنس په نامه سره موسوم و ؟

۲ - آیا دغه افواه حقیقت لری چه انګلستان ته نقلی لارنس
راغوښت شوئ دئ او اصلی لارنس په هندوستان کښې دی؟

۳ - افغانستان دده په باب کوم - کوم شکایتونه لری ؟

۴ - له تختوتاجه څخه د امان الله خان د ایسته کولو په
دسیسه کښې کرنیل لارنس لاس درلودئ که یه ؟

۵ - هندوستان ته دی د کوم خدمت له پاره رسما ولیږل شو او
که پخپله د سیاحت په توګه سره ولاړی ؟

سر بیره پردې تولو وجوهاتو باندی دی دا تاسی ته معلومه وی چه د لارنس ژوند د یوی معمی شکل پیدا کړی و چه څرك ئی چا په صحیح صورت سره نه شوای ایستلای دنیژدې ختیځ او لیری ختیځ وکړو (هوا بازشاه) لارنس نه باله او ویله به ئې هغه په انګلستان کښی دئ چنیان بیا پردې عقیده و چه "لارنس" په پټ صورت سره په هانګ کانګ کښی اجراآت کوی مګر انګریزانو به بیا ویل چه هغه په مونټ متین کښی مقیم دی ځینو اخبارو لیکلی دی چه دی په یوه وخت کښی په درو ځایو کښی ولیدل شو لیری ختیځ به ویل په چین کښی دی او روسانو به ویل په روسی ترکستان کښی جاسوسی کوی غواړی چه د مرکزی سویټ د حکومت او د ترکستان د جمهوریت په منځ کښی د فشار اوربل کړی هالیندیانو به دیوې غلطی افواه په استفاده سره ویل چه لارنس ددې کال په سر کښی د الوتکی د لویدلو په حادثه کښی مړ شو او دا چتی اوازه د ۱۹۳۰ کال د نومبر تر میاشتی پوری یقینی وه مګر د روس حکومت د بعضو منصبدارانو په محاکمه کښی دا واضحه شوه چه نومورې په هوایی فوج کښی د جاسوسانو مشر دی په لندن کښی د ۱۹۲۷ - او ۱۹۲۸ کال د پټو مجلو د منعقدیدلو لوی محرك و دوی غوښته چه په روسیه کښی د انقلاب پیدا کیدلولازی و پلتنی

د برطانيې فضايی وزير د روس ددې الزام په تردید کښی خپل پارليمنټ ته داسی توضيحات ورکړه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر د مياشتی پر اومه نيټه باندی لارنس هندوستان ته وليږل شو او د ۱۹۲۷ کال د جنوری پر دوهمه نيټه باندی هلته ورسيدئ د ۱۹۲۹ کال د جنوری تر دولسمی نيټی پوری هلته تال شو بيا د ۱۹۲۹ کال د فروری پر دوهمه باندی بيرته انګلستان ته راوغوښتل شو د هند دملازمت په زمانه کښی کوم رخصت نه دئ ورکول شوئ نو د بعضو ملکو بې مغزه وګړئ په څه اسناد چتی تهمتونه پروايی اوپه يوه و بل ځای کښی ئې ګنی

وايی په ۱۹۳۱ کال کښی د ترکيې مذهبی انقلاب دده تحريک سره پيښ شو د ۱۹۳۲ کال د جولايی په مياشت کښی جرمنيانو دی د خپلو کورنيو فسادو محرک باله او په بنکاره ئې پر بريطانيې باندی دا الزام ولګاوه چه د کرنيل لارنس په واسطه سره تاسی له (تبته) سره يوه پټه معاهده کړې ده د ۱۹۳۳ کال د مارچ په مياشت کښی له وظيفی څخه سبکدوشه شو اما په بعضو کارو کښی به د سلا او مشوری له پاره غوښتنه کيدئ په ۱۹۳۵ کال کښی يې له سياسی کاره څخه پرمخ ګوښه ګيری مختاره کړه او په علمی تتبعاتو بوخت وؤ

دی پر ۱۳ نيټه باندی د موټر سايکل د ټکر په اثر سره سخت ژوبل شو او پسله درو ورځو څخه ئې په فوجی شفاخانه کښی روح ورکړ د مرګ په ورځ ئی ټولی جنډی نيمی ځوړندی وې او د ښخيدو په مراسمو کښ ئې د ګډون له حيثه ټوله دفترونه بند

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه د انګلستان رسمی او غیر رسمی اخبارو ئې په ډیر تاثر سره
د مرګ خبر خپور کړ او پخپلو سرمقالو کښی ئې دده دسترو
خدمتو یادونه وکړه په مختلفو محفلو کښی ئی پرویرجنو مرثیو
باندی د حسرت او ښکلی توی شوې پنځم جارج ئې دورور په
عنوان سره د تعزیت لیك صادر کړ او په هغه کښی ئې ډاډ ورکړ
چه سب د خدمتګار ورور د زحمتو خاطرې زمونږ له زړو څخه نه
وزی او تر ابدالابده پوری به ئې نوم د انګلستان په تاریخ کښی
ژوندی وی زه دده له بې آلایشو خدمتو څخه ډیر ممنون یم او په
نامراده مرګ سره ئې ستا سره یو ځای اوښکی تویوم پوهیږم چه
په دې لویه ضایعه سره د انګلستان د هر فرد زړ غمجن شوئ او
سترګی ئې اوښلنی شوی دی مرګ یو طبیعی شی دی او د هر
چا پر کور میلمه کیږی هغه مرګ د ویار مرګ دی چه د
اجتماعی نظام د سعادت د تامین په لار کښی وشی

"پای"

PROPERTY OF
ACKU
11691

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

(c) ketabton.com: The Digital Library

ARIC
R
1.249
EDW
11691

LAWRENCE
OR
PIR KARAM SHAH OF AFGHANISTAN.

IN VIEW OF AN ENGLISHMAN

PASHTO TRANSLATOR:
NAJEEB "KANDAHARAY"

PUBLISHED BY
Sapi's Center For Pashto Research
(S.C.P.R.D)
ADDRESS: FLATE NO: 314, 3RD FLOOR. GUL-HAJI PLAZA UNIVERSITY ROAD, PESHAWAR - PAKISTAN
Ph& fax: 091 – 5704506
Email: S.C.P.R.D psh.paknet.com. pk

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library